

DESPĂRȚĂMÂNTUL SEBEȘ AL ASTREI ÎN DOCUMENTE INEDITE (1870-1900)

Lucian GIURA*

Constituirea Asociațiunii Transilvane pentru Literatura și Cultura poporului român „ASTRA”, la Sibiu în anul 1861, a dus la trezirea conștiinței și la o acțiune națională fără precedent a românilor transilvăneni. Izvorâtă „din iubirea adevărată către popor” (Nicolae Iorga), ea a reprezentat o unire „în cuget și simțiri” a celor două biserici românești, a uniților și neuniților, pentru ridicarea culturală și dobândirea de drepturi politice pentru românii din aceste zone geografice¹.

Documentele epocii ne relevă mărturiile privitoare la existența unor membri ai *Asociațiunii* cu ani buni înainte de constituirea despărțământului Sebeș. Astfel, la 1864 un document istoric menționează plata cotizației de membru a numitului George Ilie Muntean din Călnic, în valoare de 5 fl., aferentă anului 1863, expediată casieriei de la Sibiu prin intermediul preotului Ioan Tîpeiu din Sebeș².

La 2 decembrie 1864, același Ioan Tîpeiu scria comitetului central al *Asociațiunii* că s-au expediat și alte cotizații ale unor membri astriști din Sebeș și împrejurimi, consemnând numele acestora: Simion Balint, Avram Tincu, Iosif Beșeanu, Ioan Paraschiv, Ioan Cristea, Nicolae Sava, Ioan Deacu și Ioan Cărpinișan³.

An de an crește numărul celor care conștientizează și se implică în mod direct în transpunerea în viață a obiectivelor fundamentale ale *Asociațiunii*. Necesitatea constituirii unui despărțământ în această zonă se impunea cu acuitate. Structura organizatorică Sebeș se numără printre primele despărțăminte care au luat ființă, afirmându-se și impunându-se, la scurt timp de la constituire, printr-o bogată și eficientă activitate. Adunarea de constituire a despărțământului cercual IV din Sebeș a avut loc pe data de

---

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu; e-mail: luciangiura1950@yahoo.ro.

¹ Pentru aprofundarea istoricului *Asociațiunii*, vezi Agârbiceanu 1936; Binder 1969, p. 59-66; Curticăpeanu 1961, p. 1439-1466; Daneș 2005, p. 243-246; Holhoș 1969, p. 144-151; Pamfil 1986; Sofronie 1996.

² SJSAN, fond ASTRA, doc. 124/1864, f. 1.

³ *Ibidem*, doc. 185/1864, f. 1.

3/15 februarie 1870⁴. A doua zi de la eveniment se expedia, forurilor superioare de la Sibiu, procesul-verbal de constituire precum și suma de 103 fl. „încasată cu ocaziunea adunării cercuale, parte ca taxe [cotizații - n.a.] ale membrilor ordinari și ajutători, parte ca venit al unui bal „împrovizatu [organizat - n.a.] în favoarea asociațiunii”⁵.

În intervalul cuprins între 8 iulie și 21 august 1871, protopopul și casierul despărțământului Sebeș, Ioan Țipeiu expedia casieriei *Asociațiunii* cotizațiile următorilor: Nicolae Lazăr - 5 fl., Dumitru Focșeneanu - 5 fl., Vasile Greavu - 5 fl., Ioan Țipeiu - 5 fl. (membri ordinari) și Samuil Radu, Nicolae Cusuția, Ioan Gherman Vintilă, Petru Pamfilie, Toma Henegariu câte 1 fl. (în calitate de membri ajutători), alături de alte sume provenite din diverse activități, în total 40 florini⁶.

Fără îndoială, cele relatate mai sus sunt o dovadă certă a necesității unui contact direct cu masele, legătură pe care *Asociațiunea* căuta să o realizeze încă din primii săi ani de existență. În acest sens, au fost nominalizați o serie de colectori care îndeplineau rolul unor organe abilitate în a încasa cotizațiile de membru, dar și de a milita în cercul lor pentru înscrierea unui cât mai mare număr de membri. În această postură se situa și protopopul de Sebeș, Ioan Țipeiu. Prestația acestor colectori s-a dovedit devreme ca insuficientă, motiv pentru care *Asociațiunea* procedează la o organizare mai eficientă prin înființarea despărțământelor, structuri organizatorice de descentralizare administrativă cu rol clar de aplicare, fiecare în zona sa, a prevederilor statutare. Aceste stipulații sunt ferm stabilite cu prilejul Adunării Generale a ASTREI de la Șomcuta Mare din zilele de 10 și 11 august 1869. Acum se statuează înființarea despărțământelor pentru ca derularea muncii societății culturale să fie cât mai sistematică, mai unitară.

„Scopul acestor despărțăminte - se preciza în regulamentul prezentat - este de a servi dr[ept] mijloace prin cari să se poată ajunge mai ușor scopul *Asociațiunii* intrând acele[a] în mai deaproape atingere cu poporul și răspândind învățătura în toate direcțiunile [...]”⁷.

Regulamentul întocmit cu acest prilej stipula o serie de dispoziții cu referire la modul de organizare al comitetelor, numărul, întinderea acestora, precum și averea despărțământelor. Sunt constituite 22 de despărțăminte stabilindu-li-se reședințele în localitățile: Brașov, Făgăraș, Sibiu, Sebeș, Hațeg, Deva, Abrud, Alba Iulia (vechiul Bălgrad), Baia de Criș, Cluj, Șimleu

---

⁴ Sârbu 2002, p. 179.

⁵ *Transilvania*, III, nr. 7, din 1 aprilie 1870, p. 85.

⁶ *Transilvania*, IV, nr. 18 din 15 septembrie 1871, p. 92.

⁷ *Transilvania*, XXVIII, nr. 8, octombrie 1897, p. 134.

Silvaniei, Dej, Gherla, Șomcuta Mare, Bistrița, Reghin, Turda, Târgu Mureș, Blaj, Sighișoara și Mediaș.

În a doua parte a anului 1871, direcțiunea despărțământului cercual al Sebeșului expedia conducerii de la Sibiu următoarele documente: procesul-verbal al ședinței subcomitetului Sebeș din data de 4 mai 1871, protocolul adunării generale al despărțământului, desfășurată în ziua de 30 mai 1871 și procesul-verbal al ședinței subcomitetului sebeșean din data de 18 iunie 1871.

Din primul document desprindem faptul că subcomitetul a decis a conlucra „cu tot zelul în favoarea sprijinirii și lățirii foii Asociațiunii”. Al doilea document consemnează, printre altele, și raportul casierului despărțământului, care sublinia că în intervalul 14 iunie 1870 și 30 mai 1871, s-a colectat din cotizații, contravaloarea carnetelor de membru și veniturile unui bal organizat, o sumă de 382 fl. și 40 cr. din care o parte în valoare de 20 fl. și 70 cr. sunt păstrați pentru nevoile curente ale despărțământului, restul înaintându-se casieriei generale de la Sibiu. În cadrul aceleiași adunări generale s-au subscris în fondul ce era destinat înființării unei academii de drept cu predare în limba română, suma de 2432 fl., din care s-a încasat și expediat forurilor superioare o primă tranșă în cuantum de 255 fl. Cele trei documente sunt luate la cunoștință de organele centrale:

„[...] se iau spre cea mai plăcută știință și totodată se exprimă recunoștința cea mai călduroasă atât adunării generale cercuale în general cât și special tuturor acelor factori, cari dederă cu această ocaziune noi dovezi și probe despre însuflețirea și interesarea ce nutresc față cu prosperitatea afacerilor acestei asociații”.

Se sublinia, încă o dată, cu tărie, interesul sebeșenilor pentru crearea unei academii române de drept⁸.

Creșterea numărului de membri, intensificarea și diversificarea activităților desfășurate în cadrul despărțământului sebeșean atrage atenția organelor de conducere. Astfel, în cadrul ședinței a doua din ziua de 8 august 1871 a Adunării generale a *Asociațiunii*, desfășurată la Făgăraș, s-a dat citire unei depeșe telegrafice expediată din Sebeș „prin care românii de acolo invită asociațiunea pe anul 1872, la Sebeș”. Era în discuție ca cea de a douăsprezecea adunare generală să aibă loc în această localitate. Aceeași invitație era lansată și de către locuitorii Oraștiei, iar din această competiție au avut câștig de cauză sebeșenii⁹.

Revista *Transilvania*, organul de presă al *Asociațiunii*, insera în coloanele sale *Programul lucrărilor* (ordinea de zi) a Adunării Generale a douăsprezecea

⁸ *Transilvania*, IV, nr. 15, din 1 august 1871, p. 181-182.

⁹ *Transilvania*, IV, nr. 18, din 15 septembrie 1871, p. 209.

care urma să se desfășoare la Sebeș în zilele de 5 și 6 august 1872¹⁰. În numărul său de la începutul lunii iulie, publicația ardeleană, făcea cunoscut tuturor românilor faptul că

„Adunarea generală a asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român în anul acesta se va ține în Sebeș la 5. și 6. August st. n. așa că comitetul [sic!] însărcinat cu primirea oaspeților pofteste pe toți prea stimații domni, care au intențiunea și doresc a ne onora cu prezența lor, să binevoiască a se anunța la subsemnatul cel mult până la 25 iulie a.c. st. n. arătând dacă vor participa singuri ori însoțiți de stimatele lor familii? Informațiuni despre cazarea celor înscriși se iau la sosire în Sebeș la hotelul « Leul de aur » din cetate”.

Documentul redactat la 20 iunie 1872, purta, în numele Comitetului organizator, semnătura protopopului Ioan Tîpeiu¹¹.

Participanții la adunarea generală s-au întrunit în 5 august la biserica ortodoxă din localitate și, la propunerea lui Ilie Măcelariu, au ales din sânul lor un număr de 12 deputați care-l invită pe Vasile Ladislau Pop, președintele *Asociațiunii* să ia parte la ședință. La ora 9,30 acesta își face apariția în lăcașul sfânt, fiind întâmpinat cu însuflețite ovații de bucurie la care „răspunde în termeni călduroși, salutând publicul prezent și mulțumind pentru simpatia și însuflețirea dovedită”.

Deoarece fostul bibliotecar al *Asociațiunii*, Ioan Maxim, a părăsit funcția, fiind desemnat jude regal în cercul Săliște, este propus drept înlocuitor Ioan Crețu, cel care l-a înlocuit până la adunare pe cel plecat: „Ioan Crețu se alege bibliotecar al asociațiunii prin aclamațiune”.

Vasile Ladislau Pop invită pe cei prezenți să se înscrie la cuvânt și să facă referiri la chestiunile aflate pe ordinea de zi: problema secțiunilor științifice ale ASTREI, abordată în cadrul Adunării Generale de la Hațeg din anul 1864; moțiunea asociației arădene în privința unificării ortografiei; procurarea manuscriselor lui Gheorghe Șincai și Samuil Clain în vederea tipăririi acestora; eternizarea memoriei lui Andrei Mureșan prin ridicarea unui monument; „tipărirea, ori retipărirea discursurilor din cadrul reuniunilor ținutale în foaia asociațiunii”; demersul membrilor ASTREI la publicistica vremii pentru a insera, gratuit, tot ceea ce ținea de problematica *Asociațiunii*.

Se dă apoi citire comunicării profesorului Ștefan Iosif intitulată *Despre Homer, eposul elin și influențele lui asupra vieții și educației*.

A doua zi, pe 6 august, se derulează ședința a doua a adunării generale. Sunt citite telegramele de salut expediate pe adresa adunării generale sosite de la Alba Iulia, Brașov, Deva, Viena și Beclean, făcându-se cunoscută

---

¹⁰ *Transilvania*, V, nr. 12, din 15 iunie 1872, p. 140-141.

¹¹ *Transilvania*, V, nr. 13, din 1 iulie 1872, p. 97.

opțiunea exprimată de reprezentanții atriștilor din Deva, ca viitoarea adunare generală să se desfășoare în această localitate.

În urma dezbaterilor, adunarea generală hotără asupra unor chestiuni de strictă actualitate: cu privire la înființarea secțiunilor științifice „se recomanda membrilor competenți a se înscrie într'însele”; unificarea ortografiei să fie lăsată în seama Societății Academice Române din București; în privința străngerii manuscriselor lui Șincal și ale lui Clain se desemna avocatul Iosif Roman din Oradea, „cea ce acesta promite a împlini”; acțiunea de strângere de fonduri pentru un monument dedicat lui Andrei Mureșan să continue și, în același timp, să se contacteze inițiatorii proiectului din Brașov și să se pună de acord; orice discurs valoros să se expedieze pe adresa *Transilvaniei*, redactorul revistei urmând a se pronunța în vederea publicării acestuia.

Președintele adunării generale recomandă alegerea în fruntea secțiunii istorice a lui George Barițiu care îi succede defunctului G. Muntean. Simion Balint propune ca „toți stipendiații asociațiunii să dea reversu, ca ajungându la stare, se voru face membrii ai asociațiunii, idee votată de cei prezenți”. În același context, George Mezei propune să se instituie un premiu pentru „cea mai bună istorie despre Horia și evenimentul din 1848”. Adunarea recomandă comitetului ca la proxima adunare generală să facă propunere în sensul acesta.

Casierul general C. Stejariu, împreună cu secretarul II, dau citire listei cu numele acelor care s-au remarcat prin ajutorul dat *Asociațiunii*, dar și prin contribuția financiară la înființarea Academiei Române de Drept.

Se propune și se acceptă, ca viitoarea Adunare Generală a *Asociațiunii* să se desfășoare la Deva. În finalul adunării, din partea președintelui *Asociațiunii*, pe de o parte și prin protopopul Ioan Tipeiu, din partea organizatorilor, sunt exprimate gânduri de mulțumire pentru participare și pentru reușita acesteia. Cu acestea președintele declară încheiată adunarea generală a „*Asociațiunii* iar membrii se despart cu salutări frățești și urări pentru națiunea română”¹².

La inițiativa grupului de intelectuali transilvăneni care doreau înființarea și apoi susținerea unei Academii române de drept se alătură și sebeșenii. Astfel, prin intermediul unui document din 6 august 1872, aflăm atât numele cât și sumele cu care aceștia au contribuit la această nobilă idee românească: Dumitru Nedelea din Dobârca, Ioan Tipeiu din Sebeș, protopopul Grigore Elekes, Simion Balomiri din Sebeș, Neagoi Alexandru din Micăsasa, comuna Cugir, precum și de la mai multe persoane private, tot din Cugir, apoi comuna Vinerea, Drăgan Ioan din Orăștie, Zaharie Moga

---

¹² Pamfil 2005, p. 38-39; Macavei 2011, p. 24-25; *Transilvania*, V, nr. 17, din 1 septembrie 1872, p. 205-208.

din Săsciori și Ioan Paraschiv din Sebeș. Astfel s-a colectat o sumă consistentă, în valoare de 268 florini¹³.

La 1 octombrie 1874, directorul despărțământului Sebeș, Simion Balomiri expedia pe adresa Comitetului Central al Asociațiunii de la Sibiu, protocolul ședinței subcomitetului despărțământului Sebeș din 12 iulie 1874 ca și a celei desfășurate la Cut (ședința de adunare generală din 13 septembrie 1874), însoțite de suma de 41 de florini, bani colectați cu această ultimă ocazie, ce reprezentau cotizațiile membrilor aștrști din acea zonă. Din primul document menționat mai sus, se desprinde faptul că la ședința din 12 iulie 1874 au luat parte, printre alții, și membrii comitetului despărțământului: protopopul Ioan Deac, protopopul Ioan Tipeiu, preotul Nicolae Lazăr și Ioan Paraschiv. Directorul despărțământului informa pe cei prezenți cu privire la faptul că sumele de bani colectate cu prilejul celei de a douăsprezecea adunări generale a *Asociațiunii* au fost trimise la centru. Sunt anunțate noi norme administrative, transmise de către conducerea centrală privitoare la ritmicitatea desfășurării ședințelor despărțământului. Cu această ocazie, se stabilea ca Adunarea Generală a despărțământului Sebeș să se desfășoare la Cut în ziua de 13 septembrie. Convocarea tuturor membrilor pentru această dată urma să se facă și prin intermediul publicațiilor *Transilvania* și *Telegraful român*, dar și cu sprijinul celor două biserici românești, mai precis a celor doi protopopi sebeșeni. Documentul înaintat la centru purta semnăturile lui Simion Balomiri, în calitatea de director de despărțământ și a lui Ioan Paraschiv, în postura de secretar¹⁴.

Adunarea Generală a despărțământului de la Cut s-a desfășurat în ziua de 1/13 septembrie 1874. Lucrările ședinței au fost deschise de protopopul greco-catolic Ioan Deac, cel mai în vârstă dintre cei prezenți care motivează, pe caz de boală, absența directorului Balomiri, explicând celor prezenți, motivul convocării acestei adunări generale. În continuare, după regretele exprimate față de neparticiparea directorului, se dă cuvântul secretarului despărțământului care informa adunarea cu date concrete privind activitatea organizației în răstimpul scurs de la precedenta adunare generală. Se menționa faptul că datorită unor cauze obiective, a unor epidemii precum holera și vărsatul de vânt, dar și a unor recolte slabe, activitatea despărțământului a avut de suferit.

Starea financiară a despărțământului este prezentată de casierul acesteia, protopopul greco-ortodox al Sebeșului, preotul Ioan Tipeiu, care sublinia faptul că de la adunarea generală precedentă, ce a avut loc la Miercurea în anul 1871 și până la data desfășurării actualei adunări cercuale, a intrat în casierie suma totală de 230 fl. și 70 cr. Din acest total, au fost

---

¹³ SJSANR, fond *ASTRA*, doc. 205/1872, f. 1.

¹⁴ *Ibidem*, doc. 243/1874, f. 1-4.

trimise la casieria centrală 200 fl., restul fiind utilizați pentru nevoile curente ale despărțământului. Acest raport financiar a fost consemnat de o comisie constituită *ad-hoc* din trei persoane: Ioan Droc din Miercurea, Vasile Albini și Teodor Colbosi din Cut.

Se instituie apoi o comisie alcătuită din două persoane: Ion Munteanu, avocat în Sebeș și Ieronim Albini, notar în Cut, care avea ca sarcină înscrierea de noi membri. S-au înscris acum: comuna Cut - ca membru fondator, iar ca membri ordinari următorii: avocatul Ioan Munteanu, doctorul Ioan Moga, notarul comunal din Cut, Ieronim Albini. Președintele de ședință reamintește celor prezenți că, în conformitate cu prevederile regulamentului *Asociațiunii*, membrii de conducere, la nivelul tuturor structurilor, au un mandat de trei ani. Deoarece, în cazul concret al despărțământului Sebeș, perioada de funcționare a structurilor de conducere expirase în anul 1873, se propuneau noi alegeri. În noul organ colectiv de conducere au fost desemnați prin vot următorii: Simion Balomiri - director, Ioan Tîpeiu, Ioan Deacu, Ioan Măcelariu, dr. Tîncu, Ioan Paraschiv și Nicolae Lazăr (preot în Sebeș) în rândul membrilor comitetului, iar ca membri supleanți: Ion Munteanu, avocat și Ioan Moga, doctor, ambii din Sebeș. În finalul ședinței, președintele aduce mulțumiri organizatorilor pentru reușita adunării¹⁵.

La 10 august 1873 se desfășura la Sebeș ședința subcomitetului despărțământului IV al *Asociațiunii*, întrunire prezidată de judele regesc Simion Balomiri, prezenți fiind protopopul greco-catolic Ioan Deacu, protopopul greco-ortodox Ioan Tîpeiu, preotul ortodox Nicolae Lazăr, subjucele regal Ilie Măcelariu și subjucele regal Ioan Paraschiv. Cei prezenți sunt informați că, de la Comitetul central de la Sibiu, prin adresa nr. 155 din 8 iulie 1873, se solicita informații referitoare la sumele de bani încasate de despărțământ cu prilejul adunării generale a acestuia din anul 1872.

O altă chestiune luată în discuție a fost și interogarea Comitetului Cercual Sebeș, adresată comunei Cut, prin care-i consultau pe locuitorii acesteia dacă sunt sau nu dispuși a găzdui adunarea anuală a despărțământului în localitatea lor. Bucuroși de onoarea care li se făcea, locuitorii comunei Cut primesc provocarea lansată solicitând doar stabilirea datei de desfășurare a acesteia.

Au fost abordate în cadrul acestei întruniri și alte chestiuni curente, la ordinea zilei. Toate problemele dezbătute precum și modul de soluționare al acestora vor constitui materialul informativ al documentului întocmit la Sebeș la 30 august 1873¹⁶.

¹⁵ *Ibidem*, f. 5-9.

¹⁶ *Ibidem*, doc. 61/1874, f. 1.

La 15 martie 1874, făcându-și autocritica, directorul despărțământului Sebeș expedia, cu o apreciazabilă întârziere, procesul-verbal al ședinței despărțământului ce s-a desfășurat la 16 august 1873¹⁷.

Cu o anumită sincopă de timp, la 31 mai 1875 se expedia conducerei centrale protocolul ședinței despărțământului Sebeș, desfășurată la școala română ortodoxă din localitate, sub conducerea lui Simion Balomiri. Alături de acesta se aflau și membri ai conducerii locale: Ioan Deacu, Ioan Tîpeiu, Nicolae Lazăr și Ioan Paraschiv. Această întrunire este prima adunare a aștrîștilor din Sebeș, de la cea ținută la Cut în care a fost aleasă noua conducere, de fapt o realegere a structurilor de conducere care nu comportă vreo modificare semnificativă - aceiași oameni pe aceleași funcții. În plenu adunării se dă citire unei recomandări a forurilor sibiene prin care se solicita răspândirea în sânul poporului român a publicației *Economul* ca și sprijinul financiar necesar apariției acesteia prin cât mai multe abonamente, acțiune la care sunt implicate și înaltele fețe bisericești locale.

Sunt lansate apeluri către „intelighenția” română pentru a participa cu „dizertațiuni adecvate” la toate adunările astriste, susținerea de conferințe pe diverse teme și într-un limbaj accesibil marelui public. În finalul ședinței, casierul face demersurile necesare privitor la stimularea colectării cotizațiilor tuturor celor restanți de pe arealul despărțământului. De asemenea, se hotără ziua și locul unde urma să se desfășoare viitoarea adunare generală a despărțământului, la Sebeș, pe data de 15 iunie 1875, în localul școlii românești¹⁸.

În ziua de 3/15 iunie 1875 se desfășura Adunarea generală a despărțământului Sebeș, sub președinția directorului acestuia, Simion Balomiri, cel care ia primul cuvântul și care, prin intervenția sa, expune agenda adunării. Invită apoi pe secretarul despărțământului Ioan Paraschiv să dea citire raportului privitor la activitatea acestuia pe parcursul anului anterior. Apoi, casierul despărțământului, Ioan Tîpeiu, oferă tabloul financiar pe aceeași perioadă de timp, punând în dezbatere și proiectul de buget pe anul financiar 1875/1876.

La propunerea directorului despărțământului, se deschide lista noilor înscriși în *Asociațiune*, precum și „încasarea taxelor vechi și noi”. Ca noi membri se înscriu cinci persoane cu statut de ajutători, câte unul din Sebeș, Lancrăm, Pianu de Jos și Vințu de Jos, dar și preotul Ioan Moldovan din Ohaba. Se reiterează solicitarea abonării la *Foaia Economului* și a încheierii unui abonament cel puțin, făcut de către Biserica ortodoxă în fiecare localitate a despărțământului. Sunt aleși doi noi membri în locul celor care

---

¹⁷ *Ibidem*, f. 3.

¹⁸ *Ibidem*, doc. 107/1875, f. 1-4.

au părăsit arealul sebeșean, din varii motive. Cei aleși sunt protopopul de Oraștie Nicolae Popoviciu precum și Ioan Cărpinișan.

În continuare, se trece la propuneri pentru stabilirea locului de desfășurare a viitoarei adunări generale, iar din mai multe propuneri, sorții înclină în favoarea comunei Vinerea. În finalul ședinței este făcută propunerea către forurile competente de la Sibiu, ca intervenția directorului despărțământului să fie publicată în paginile revistei *Transilvania*. Sunt consemnați doi abonați ai periodicului astrist, pentru anul 1876: Ioan Tipeiu și Nicolae Lazăr. Ordinea de zi s-a epuizat și, ca atare, ședința este suspendată¹⁹.

După o perioadă mai îndelungată de timp, circa patru ani, informațiile depistate de noi în arhivele sibiene sunt reluate printr-o adresă, datată Sebeș 6 decembrie 1880. Este vorba de un proces-verbal al adunării despărțământului Sebeș, desfășurată în ziua de 3/15 noiembrie același an, sub conducerea lui Ioan Piso - președinte „de față fiind domnii Ioan Droc, Laurian Bercian, Ioan Paraschiv, Ioan Cărpinișan, Ioan Mantea și Ioan Bojiță”. Multe nume noi, deci a avut loc o înprospătare, o primenire a organizației astriste din Sebeș. În cadrul acestei ședințe este ales casierul despărțământului, în persoana lui Ioan Cărpinișan, iar ca notar, în lipsa altei oferte și la propunerea directorului este ales Daniel David, care se bucură de votul favorabil al celor prezenți.

În plenul adunării se dă citire unei adrese sosite de la conducerea din Sibiu, prin care aceasta manifesta curiozitatea față de starea „poporațiunii” din despărțăminte, atât din punct de vedere economic, dar și fizic, etnografic, intelectual și moral. Se încerca, prin intermediul și cu sprijinul despărțămintelor *Asociațiunii* să se realizeze o radiografiere exactă a societății românești la acea dată. Apoi, în plenul adunării, se ia în dezbatere organizarea unei expoziții naționale de agricultură și industrie care urma să fie vernisată cu prilejul desfășurării Adunării Generale a *Asociațiunii* de la Sibiu din intervalul 27-29 august 1881 în localul hotelului și restaurantului „Împăratul romanilor”. La propunerea lui Ioan Droc, comitetul despărțământului solicită sprijinul protopopilor români de ambele rituri (ortodox și greco-catolic) care, la rândul lor, aveau să impulsioneze preoțimea satelor „la sprijinirea acestei idei frumoase și salutare”. Ședința se încheia într-o atmosferă caldă de satisfacție și în același timp de speranță în realizarea nobilelor idealuri astriste²⁰.

La doar două săptămâni după sărbătoarea de Anul Nou, la 15 ianuarie 1881, în ședința Comitetului Central al *Asociațiunii* se lua act cu satisfacție

¹⁹ *Ibidem*, doc. 147/1875, f. 3-7.

²⁰ *Ibidem*, doc. 370/1880, f. 1-3.

din partea conducerii centrale, de cele discutate la Sebeș în luna noiembrie a anului precedent, activitatea acestui despărțământ fiind apreciată pozitiv²¹.

Un nou document expediat forurilor superioare de la Sibiu îl reprezenta procesul-verbal al ședinței despărțământului Sebeș, desfășurată în localitatea de reședință la data de 1 iunie 1881, întrunire coordonată de Ioan Droc, Ioan Cărpinișan, Ioan Mantea și Daniel David. Președintele de ședință atrăgea atenția unor membri din conducere în sensul de a depune un „zel sporit” în rezolvarea cu succes a proiectelor nobile ale *Asociațiunii*, în caz contrar „să se retragă și să facă loc altor bărbați cu mai mult zel”.

O problemă discutată cu maximă atenție a fost cea legată de încasarea cotizațiilor restante, dar și cea a reactivării agenturilor mai vechi înființate. Erau desemnați pentru această importantă acțiune următorii: în cercul Sebeș - pentru Sebeș - Ioan Barcian, Zevedei Mureșan și Elie Savu; Lancrăm - Isidor Blaga, Ioan Iosif Blaga, Ioan Cașolțan și Avram Păcurar; Pianu de Jos - Ioan Bena, Matei Sava, Nicolae Cioran și Sabin Sava; Pianu de Sus - Simion Ghib, Ion Maxim Vulc și Adam Sinea; Răchita și Strungari - Ion Raica, Oprea Stănilă, Nicolae Raica și Ion Mihăilescu; Loman - Grigore Filimon, Nicolae Stanca, Lazăr Turcu și Ion Piso; Petrifalău (Petrești) - Ilie Piso, Isidor Nicolae și Simion Baia; Răhău - Avram Cărpinișan, Ion Goța, Sergiu Bota și Ion Oncescu; Câlnic - Ioachim Cărpinișan, Toma Botoroagă și Vasile Rahoveanu; Deal - Ioan Dura, Ion Coman, Dumitru Dura și Vasile Dobre; Cut - Teodor Colbasi, Vasile Albini, Ion Betea și Ion Deceanu; Sibiel - Ilie Hința, Vasile Zamora, Ilie Pop și Georg Hința; Săsciori - Ion Stoichiță, Ștefan Moraru, Simion Moga și Ilie Bogdan; Laz - Pavel Goța, Savu Faur, Toma Simtea și Ion Santai; Căpâlna - Iacob Ghișa, Iacob Cornea, Iosif Man și Ion Zdrengea; Cacova - Ion Mișu, Ion Cotruș, George Duma și Vasile Mișu; Șugag - Grigore Ghibu, Ion Crețu, Sabin Cătălișan și Pavel Rodean.

În cercul Orăștie - pentru Orăștie - Avram Tincu, Avram Mihai, Samoilă Pop și Nicolae Herba; Cugir - George Barcian, Procopie Herlea, Ion Drăghiciu și Teodor Crișan; Vinerea - Ion Mișu, Ilie Herlea, Daniel Păcurar și Teodor Herlea; Balomir - Radu Zunea, Arion Balomir, Nicolae Suciș și Gherasim Cărpinișan; Șibot - Ion Viorel, Ion Muntean, Nicolae Miclea și Pahomir Maniu; Vaidei - Zaharie Tilicea, Ion Basarabă, Ion Popoviciu și Samoil Popoviciu; Romos - Laurean Barcian, Ion Vaidean, Vasile Basarab și George Măriuț; Romoșel - Avram Nasta, Isidor Sodor, Mihail Pamfilie și Avram Mihăilă; Sibiușel - Petru Beleiu, Ion Dăncilă, Ilie Popovici și Nicolae Andrei; Beriu și Săraca - Samoilă Trifan, Samoilă Popoviciu, Samoilă Cismaș și Iosif Dumitra; Turdaș - Nicolae Posar, Iosif

---

²¹ *Ibidem*, f. 4.

Tudor și Petru Teodor; Pricaz - Ion Arion, Ion Vlad, Nicolae Lazăr și Ion Măriuț.

Cercul Miercurea - aici era însărcinat Ioan Droc pentru „a face propunerea pentru înființarea agenturilor în cel mai scurt timp”. În funcția de notar al despărțământului este ales Daniel David care „a dovedit în asta calitatea deosebită, diligența și acuratețea în afacerile scriptoristice”. Se hotăra în această ședință și deschiderea unei liste de subscripții în Sebeș, Orăștie și Miercurea în vederea ridicării monumentului de cinstire a lui Andrei Mureșanu²².

În vara aceluiași an, la 19 iulie 1881, George Barițiu, în calitate de secretar al *Asociațiunii* expedie o epistolă direcțiunii despărțământului Sebeș, din care reținem faptul că:

„Din cuprinsul procesului verbal luat în ședința subcomitetului D-Voastră ținut la 1 iunie a.c. se cunoaște dorința și zelul aceluiași [al despărțământului - n.a.] de a dezvolta o activitate literară și de cultură poporului, a cărui lipsă, precum în alte părți, așa și în acel Despărțământ era până acum foarte simțită”.

Se apreciau eforturile depuse pentru încasarea cotizațiilor, pentru ridicarea culturală a românilor, precum și interesul pentru cei săraci.

În aceeași adresă se face referire și la proiectul de statut pentru „Reuniunea Andreiana” cea care

„era decisă a se înființa încă din anul 1878 ca și faptul că, până la data epistolei, despărțământul Sebeș a încasat și suma de 438 florini, pentru realizarea scopurilor acestei proiectate noi organizații”²³.

În acest context, amintim faptul că în cadrul Adunării generale a despărțământului Sebeș, desfășurată la Săsciori în data de 1 august 1878, pretorul cercului Sebeș a prezentat statutele „Societății Andreiana” - pentru ajutorarea elevilor români „de tot felul de meserii” atât din Sebeș, cât și din împrejurimi. Ca atare, luându-se în calcul beneficiul pozitiv pe care-l reprezintă această inițiativă pentru viața economică din zonă, se hotăra transpunerea în viață cât mai curând a acesteia²⁴.

Un caz mai aparte ne atrage atenția: președintele despărțământului aduce la cunoștința comitetul de conducere faptul că avocatul Ioan Bojița, membru al acestui for de conducere, a absentat nemotivat, de trei ori consecutiv de la lucrările despărțământului, drept pentru care supune cazul spre dezbateră adunării. Comitetul de conducere ia act și dispune fără echivoc ca la proxima adunare generală să se aleagă în locul acestuia un alt

---

²² *Ibidem*, doc. 159/1881, f. 4-6.

²³ *Ibidem*, f. 1.

²⁴ Pentru informații suplimentare referitoare la activitatea „Reuniunii Andreiana”, vezi Totoianu, Paraschiv 2004.

membru, fără îndoială, respectându-se hotărârile conducerii superioare „ceea ce ar fi a se aduce mai înainte la cunoștința comitetului central din Sibiu cu rugare, ca să aprobe acest conclud”.

Deși se luase în calcul ca următoarea adunare generală să se desfășoare în comuna Pianu de Jos, la solicitările insistente și hotărâte se dă câștig de cauză comunei Lancrăm, ai cărei locuitori doreau cu ardoare ca această acțiune să se desfășoare în propria localitate:

„Comitetul primește cu plăcere ofertul comunei Lancrăm și decide ca adunarea generală din est an să se țină în comuna Lancrăm în 31 iulie 1881, ceea ce va fi a se publica în foile publice românești”.

Problemele aflate la ordinea zilei s-au epuizat și, în atari condiții, după ce se stabilește programul adunării generale proxime de la Lancrăm, ședința se suspendă²⁵.

La 10 octombrie 1882, direcțiunea despărțământului Sebeș, prin Ioan Piso, informa comitetul central al *Asociațiunii* asupra faptului că s-a înaintat procesul-verbal al ședinței de adunare generală desfășurată la 8 octombrie în comuna Romos. Sumele încasate cu acest prilej, în cuantumul a 36 florini (26 de la membri ordinari, 9 florini de la membri ajutători și 1 florin de la membri simpatizanți) sunt reținute pentru nevoile financiare ale despărțământului. Se expedia la Sibiu și raportul de activitate al comitetului despărțământului pentru intervalul derulat de la precedentă adunare generală desfășurată în comuna Lancrăm, în 31 iulie 1881. Totodată, se trimitea și o listă care însuma totalitatea comunelor componente ale despărțământului.

În cadrul adunării generale de la Romos, învățătoarea Sofia Bica din Cugir a prezentat o conferință despre rolul femeii-mame în familie, lucrare ce a fost propusă spre publicare organului oficial al *Asociațiunii*²⁶.

Proiectul de buget al despărțământului Sebeș pentru anul 1883 prevedea o sumă de 20 de florini pentru nevoile curente ale acestuia și pentru deplasarea membrilor la adunarea generală a despărțământului care urma să se desfășoare la Miercurea. Se consemna și o sumă de 20 de florini, ca ajutor financiar, pentru un „valoros ucenic într-o meserie” și încă 10 fl. tot cu titlu de ajutor, pentru un alt ucenic la o meserie, care „va dovedi purtare bună și va fi de stare miseră”. Proiectul de buget purta semnăturile lui Ioan Piso și Ioan Oncescu, fiind redactat în Sebeș la 7 octombrie 1882²⁷.

La 31 mai, se așternea în scris, pentru organele conducătoare de la Sibiu, proiectul de statut privitor la înființarea „Societății Andreiane” în cadrul despărțământului Sebeș al *Asociațiunii* cerându-se avizarea favorabilă din partea comitetului central, paralel cu rugăminta expresă de ajutor în

---

²⁵ *Ibidem*, f. 9.

²⁶ *Ibidem*, doc. 318/1882, f. 1.

²⁷ *Ibidem*, f. 2.

vederea obținerii avizului favorabil din partea guvernanților austro-ungari pentru ca „această societate să poată cât mai curând a intra în viață [funcțiune - n.a.]”. Se menționa faptul că la data demersului fondul financiar al proiectatei societăți se ridica la suma de 235 florini, depuși „încă din octombrie 1881” la Banca „Albina” din Sibiu.

Alături de acest document sunt atașate două procese-verbale redactate cu ocazia ședințelor despărțământului din zilele de 8 martie și 10 aprilie 1883²⁸.

La 9 decembrie 1883, din Sebeș, fostul director al despărțământului, la acea data interimar, expedia la Sibiu procesul-verbal al Adunării Generale a despărțământului Sebeș, desfășurată în localitatea Ludoș. Din acest protocol aflăm că ședința a fost deschisă printr-o cuvântare „acomodată scopului asociațiunii transilvane” și după „invocarea spiritului sfânt” s-a dat citire raportului comitetului despărțământului despre activitatea sa în perioada de la precedenta adunare generală. A urmat raportul financiar care a fost avizat de către comisia constituită *ad-hoc* în acest scop, alcătuită din dr. G. Albu, George Pop și Ioan Bojiță.

Comisia pentru înscrierea de noi membri și de încasare a cotizațiilor informa Adunarea generală că s-au încasat 150 fl. și 40 cr. (100 florini de la membrii ordinari, 38 fl. de la membrii ajutori și 12 fl. și 40 cr. de la membrii susținători „binefăcători”).

Prezidiul ședinței informează adunarea generală asupra faptului că s-au scurs trei ani de la alegerea și votarea comitetului de conducere al despărțământului și „în sensul statutului adunarea generală” este desemnată cu alegerea unui nou for de conducere. Mai întâi se votează un președinte *ad-hoc* și un notar, „spre a se putea efectua alegerea în ordine bună și înțelegere frățească”. În acest sens, este desemnat președinte protopopul Ioan Droc și notar, Ioan Oncescu²⁹.

Se trece apoi la alegerea noului comitet al despărțământului Sebeș. În funcția de director este preferat Ioan Tipeiu, protopop de Sebeș, iar ca membri ai noului comitet sunt aleși: Ioan Paraschiv, Ioan Bojiță, Ioan Oncescu, Ioan Droc, Laurențiu Berceanu și Nicolae Lazăr³⁰.

Despărțământul Sebeș expedia la Sibiu lucrarea învățătoarei Sofia Bica, referitoare la educație, cea pe care autoarea intenționa să o prezinte în plenul adunării generale a *Asociațiunii* din acel an (5/17-6/18 august 1884) de la Orăștie. Prin adresa din 24 iulie 1884, organul ierarhic superior al *Asociațiunii*, solicita trimiterea urgentă, spre analiză, a respectivei comunicări pentru a se lua o decizie cât mai rapidă în sensul prezentării acesteia la

²⁸ *Ibidem*, doc. 151/1883, f. 1.

²⁹ *Ibidem*, doc. 488/1883, f. 1-5.

³⁰ *Ibidem*, f. 6.

adunarea generală din august³¹. Materialul pedagogic referitor la creșterea „pruncilor” însuma un număr de 13 pagini (originalul este păstrat la Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale), autoarea fiind Sofia Bica, născută Bârsan, cadru didactic la școala grănicerească din Cugir. Sub aceeași cotă arhivistică se păstrează și o listă a membrilor aștrști ai despărțământului Sebeș la acea dată, ca și un proces-verbal al ședinței de adunare generală a despărțământului Sebeș, desfășurată la 6 septembrie 1885 la Căstău.

Adunarea de la Căstău era deschisă de directorul despărțământului, după care i se dă cuvântul învățătorului din localitate, cel care își exprimă satisfacția față de hotărârea conducerii despărțământului de a ține adunarea generală în această localitate. În conformitate cu programul stabilit pentru desfășurarea acestei ședințe se dă citire raportului privind activitatea comitetului în anul trecut. După procedura de „cenzurare” din partea comisiei special constituită în acest scop (alcătuită din Samoil Pop, Ioan Dănilă și Ioan Tilicea), urmează la tribună, casierul care prezintă situația financiară pe anul încheiat. Se constituie apoi o comisie care avea sarcina înscrierii de noi membri și încasarea cotizațiilor, structură din care făceau parte Petru Beleiu, Nicolae Dubleș și Nicolae Andrei.

În cadrul aceleiași ședințe, se dă citire lucrării *Despre educațiune* întocmită de către Sofia Bica, intervenție ascultată „cu mare atențiune și plăcere” luându-se decizia înaintării spre publicare în organul oficial al *Asociațiunii*. Se propune apoi acordarea unui ajutor financiar de 50 florini numitului Ioan Lupea „învățacel de pictură”. Încasările din cotizații însumau 112 fl. și 50 cr. (97 florini de la membri ordinari și 15,50 de la membri ajutători). Pentru adunarea documentelor vechi, necesare unor lucrări de istorie „se însărcina[u] agenturile comunale”, lansându-se invitația implicării în acest demers și a protopopilor de ambele rituri. Epuizându-se totalitatea problemelor aflate pe ordinea de zi, ședința se suspendă. Informațiile despre derularea acesteia, trimise la Sibiu, la 6 septembrie, purtau semnătura directorului Ioan Piso³².

Cu o oarecare întârziere se expediază organelor superioare de la Sibiu, protocolul adunării generale a despărțământului desfășurată la Pianu de Jos la data de 20 noiembrie 1886, prin care, alături de alte informații referitoare la activitatea despărțământului Sebeș, se sublinia și acțiunea de subscriere financiară „o coletă cu o mulțime de subscrieri despre o sumă mărișoară de bani în favorul internatului de fete din Sibiu”.

Tot în acest document, redactat la Sebeș, la 20 martie 1887, se face informare asupra inițiativei membrului aștrist Laurean Barcian care sugera strămutarea sediului despărțământului de la Sebeș la Orăștie, propunere

---

³¹ *Ibidem*, doc. 208/1884, f. 1-3.

³² *Ibidem*, doc. 43/1886, f. 1-9 și doc. 304/1887, f. 1.

rămasă, oarecum în suspensie, întrucât urma să aibă loc la scurt timp, noua arondare a despărțămintelor *Asociațiunii*. Propunerea a fost lansată în numele „inteligenței române din Oraștie”. Încasările despărțământului s-au ridicat la suma de 145 fl. și 18 cr. În aceeași adunare Ioan Piso a fost ales director al despărțământului, iar ca membri ai comitetului de conducere au fost votați: Maftai Savu, Zevedei Mureșan, Ioan Droc, Laurean Barcian, dr. Ioan Mișu și Daniel David³³.

La 2 septembrie 1887 se desfășura la Miercurea Sibiului Adunarea Generală a despărțământului Sebeș. Directorul Ioan Piso deschide adunarea generală și prezintă o conferință pe o temă astristă prin care explică celor prezenți „mijloacele de care se poate folosi Asociațiunea transilvană pentru ajungerea scopului său” solicitând auditoriului să-și dea ajutorul „întru sprijinirea scopului celui nobil al promovării culturii și literaturii în poporul român”.

Se înscrie apoi la cuvânt preotul Ioan Droc din Miercurea care aduce mulțumiri conducerii despărțământului pentru ideea desfășurării ședinței în această localitate, urând succes derulării adunării generale. Se votează apoi o comisie alcătuită din trei persoane: Vasile Greavu, Nicolae Măneguț și Nicolae Ciugudean cu sarcina înscrierii noilor membri precum și pentru încasarea cotizațiilor.

Se dă citire raportului privitor la activitatea desfășurată de comitetul despărțământului în anul derulat de la precedentă adunare generală. În cadrul adunării, Nicolae Măneguț propune soluții pentru eficientizarea activității agenților componente ale despărțământului Sebeș, idee sprijinită imediat de Ilie Măcelaru, fapt care generează un vot în favoarea reorganizării agenților.

Două comunicări susținute de Zevedei Mureșan: *Influența dăunătoare a vinarsului și tutunului asupra trupului uman și a stării materiale* și Gheorghe Babeș referitor la *Mijloacele pentru lățirea culturii în sânul poporului român* sunt apreciate pozitiv, prin aplauze prelungite, de către toți cei prezenți în sală - „ambele disertațiuni au fost ascultate de adunare cu deosebită plăcere și interes”. Suma totală încasată cu acest prilej, din cotizații și taxe pentru carnetele de membru astrist, s-a ridicat la 54 florini³⁴.

Proiectul de buget pentru anul 1887 avea următoarea configurație: 18 fl. pentru deplasarea membrilor despărțământului Sebeș la viitoarea adunare generală a *Asociațiunii* de la Abrud, 10 fl. pentru cea mai bună „dizertație” [comunicare n.a.] la proxima adunare generală, 10 fl. ajutor financiar pentru un ucenic la meserie, 8 fl. pentru birotica necesară la sediul despărțământului și un premiu în valoare de 15 fl. pentru cel mai bun pomicultor, în total 60

³³ *Ibidem*, doc. 145/1887, f. 1-3.

³⁴ *Ibidem*, doc. 56/1888, f. 3 și doc. 357/1888, f. 3.

fl. La suma de mai sus se adăugau și două premii în valoare de 10 fl. fiecare pentru ucenicii cu rezultate bune în domeniul meseriilor. Proiectul a fost redactat tot la Miercurea Sibiului, în aceeași zi de 20 septembrie/2 octombrie 1887³⁵.

La 1 decembrie 1889, Ioan Piso, fost director al despărțământului Sebeș, înainta Comitetului Central al *Asociațiunii* protocolul ședinței de Adunare generală desfășurată în luna precedentă, la 23 noiembrie, însoțit de unele lămuriri necesare. Se menționa faptul că la Adunarea Generală a despărțământului Sebeș, desfășurată pe data de 1 septembrie 1889 în comuna Răhău, a fost ales un nou comitet de conducere. În fruntea acestuia a fost ales Daniel David care, ulterior, avea să fie ales senator în Magistratul de la Orăștie, mutându-și cu acest prilej și domiciliul în noua localitate. În locul acestuia, în conformitate cu prevederile statutare, la conducerea despărțământului putea fi numit temporar unul dintre membri subcomitetului care, obligatoriu, avea domiciliul în Sebeș. Procedura era valabilă până la proxima adunare generală a despărțământului sau chiar până la realizarea noii arondări teritoriale, a structurii despărțământelor *Asociațiunii*.

Ioan Piso informa forurile superioare asupra faptului că, în contextul unei noi arondări teritoriale, s-a trecut mult prea ușor peste componența cercului pretorial al Sângătinului. În structura acestuia, cerc pretorial aparținător de comitatul Albei Inferioare, intrau următoarele comune: Alămor, Boz, Drașov, Ungureu, Doștat, Sângătin, Gusu, Cunța, Cut, Loamnăș, Mândra, Bogatu, Ghirbom, Armeni, Păuca, Șpring, Presaca și Vingard. Autorul sesizării oferea, în condițiile noii arondări, un proiect propriu privitor la structura și componența acestui despărțământ. Astfel, Sebeșul era desemnat ca centru al despărțământului care urma să cuprindă și următoarele localități: Cacova, Călnic, Căpâlna, Deal, Laz, Lancrăm, Loamneș, Petrifalău (Petrești), Pianu de Jos, Pianu de Sus, Răchita, Răhău, Săsciori, Sibișel, Strungari și Șugag, toate din cercul pretorial V al Sebeșului. Din cercul pretorial I al Vințului de Jos, subordonate comitatului Alba Inferioară, intrau doar comunele Oarda de Jos, Oarda de Sus, Vințu de Jos, Sibișeni, Vurpăr, Berghin, Inuri, Cioara, Drâmbariu, Cârna, Limba, Ciugud, Daia, Pâclișa și Tărtăria. Din cercul pretorial III al Sângătinului, aparținător de comitatul Albei Inferioare intrau doar comunele Cut, Cunța, Drașov, Ghirbom, Șpring și Vingard. Se prevedea ca la acest despărțământ să se alăture și celelalte comune din cercurile pretoriale ale Vințului de Jos și Sângătin³⁶.

---

³⁵ *Ibidem*, doc. 56/1888, f. 6.

³⁶ *Ibidem*, doc. 366/1889, f. 1.

La 1 septembrie 1889, la Răhău, se desfășura adunarea generală a despărțământului sebeșean. Directorul acestuia, Ioan Piso, deschidea adunarea „prin o cuvântare bine aleasă, arătând scopul *Asociațiunii* și îndemnând adunarea a conlucra din răputeri pentru ajungerea scopului sublim”. Conform programului, secretarul despărțământului Ioan Oncescu dă citire raportului despre activitatea comitetului desfășurată în ultimul an.

Se înscrie la cuvânt casierul despărțământului care dă citire raportului financiar. Suma încasată în valoare de 113 fl. și 28 cr. provenea din cotizațiile membrilor și din contravaloarea unor legitimații de membru.

În cadrul adunării se propune constituirea unui fond ce urma să asigure două burse în valoare de 40 fl. fiecare, destinate ca ajutor pentru doi studenți proveniți din localitățile componente ale acestui despărțământ, idee votată în unanimitate de către cei prezenți.

Se pune în discuție și alegerea noilor organe de conducere, a directorului și a comitetului de despărțământ pentru o nouă perioadă de trei ani. Zevedei Mureșan îl propune adunării generale pe Daniel David pentru funcția de director, care a fost votat în unanimitate. Ca membri ordinari în comitet sunt aleși Ioan Oncescu, Zevedei Mureșan, Sergiu Medean, Ilie Moga, Ioan Droc și dr. Ioan Mișu. Pe posturile de membri supleanți sunt aleși Ilie Savu și Samuil Roșu. Conducerea *Asociațiunii* mulțumea fostului director Ioan Piso

„[...] pentru serviciile ce le-ai făcut *Asociațiunii*, servind-o ani îndelungați cu zel în calitate de director al despărțământului IV [și] vei binevoi a preda la timpul său actele direcționale, noului director, d-lui D. David”³⁷.

La scurt timp după adunarea generală desfășurată la Răhău, comitetul despărțământului se întrunește la Sebeș, pe data de 23 noiembrie 1889. La primul punct al ordinii de zi, Ioan Piso, fostul director al despărțământului informa pe cei prezenți asupra faptului că cel ales în urmă cu puțin timp pe onorabila funcție de conducere, Daniel David, s-a mutat cu serviciul și domiciliul la Orăștie, lăsând astfel liber postul. Până la următoarea adunare generală prerogativele sunt preluate de Ioan Piso, cel care în această perioadă avea ca sarcină principală definitivarea noului proiect pentru arondarea despărțământului. În fața acestei situații se solicita ca „onoratul comitet central să binevoiască a denumi pe unul dintre membrii ordinari ai comitetului despărțământului care să aibă domiciliul în Sebeș”.

În cadrul întâlnirii, s-a pus în discuție și s-a înaintat forurilor superioare, noul proiect privitor la arondarea despărțământului. Din cercul teritorial Sângătin se opta pentru șase comune: Cut, Cunța, Drașov, Șpring,

---

³⁷ *Ibidem*, f. 7-10.

Vingard și Ghirbom, restul urmând să facă parte din noul despărțământ cu sediul la Miercurea Sibiului³⁸.

În urma acțiunii de reorganizare a despărțământelor *Asociațiunii*, demarată în Adunarea Generală de la Făgăraș din 15/27-16/28 august 1889, unde comisia de propuneri a prezentat raportul său asupra proiectului întocmit de comitetul *Asociațiunii* pentru acest scop, Ioan Piso primește împuternicirea conducerii aștriste de a coordona activitatea despărțământului Sebeș. La data de 19 august 1891, acesta expediază o epistolă „Prea onorabilului Comitet central” prin care subliniază faptul că această funcție interimară i-a fost încredințată la data de 1 decembrie 1890. Referindu-se la acest aspect el menționează următoarele: „Am primit cu toată plăcerea această însărcinare onorifică și pentru convocarea adunării generale constituante așteptăm primăvara [...]”. Spre surprinderea sa, doi sebeșeni, Zevedei Mureșan și Sergiu Medean, prin intermediul presei, au convocat Adunarea Generală a despărțământului Sebeș pe data de 11 februarie 1891 „la ziua celor Trei Sfinți”, zi în care se organizează și o petrecere de către învățătorii sebeșeni, în favoarea bibliotecii școlare. Demersul celor doi, potrivit afirmației lui Ioan Piso, a dat greș, iar adunarea nu a mai avut loc. Relațiile dintre cele două tabere sunt extrem de reci. Cei doi, spre nemulțumirea lui Ioan Piso, prin intermediul *Tribunei*, convoacă pe data de 10 august 1891 o nouă adunare generală care urma să se desfășoare pe 30 august:

„[...] numiții Domni o convoacă fără nici o autorizare și singuri numai de capul lor [...] numiții Domni - deși publică cu convocarea lor și o programă - nu au absolvit nici un act la mână, ba neci de marcarea nou arondatului despărțământ nu au nici o idee”.

Se solicita comitetului central a dezavua acțiunea celor doi și, totodată, împuternicire pentru sine în a convoca această adunare generală pentru ca: „să nu se lucreze spre dauna celei mai importante instituțiuni românești”³⁹.

La 19/31 mai 1891, Ioan Piso adresa o scrisoare unor membri ai despărțământului Sebeș al *Asociațiunii*: Ioan Droc, Ioan Oncescu, Zevedei Mureșan, Sergiu Medean, Ilie Moga și Samoil Roșu informându-i, reamintindu-le de fapt, că în toamna anului 1889 în comuna Răhău a fost ales director al despărțământului Daniel David, care, la scurt timp, s-a mutat cu domiciliul la Orăștie și a renunțat la funcția de director, funcție care i-a fost atribuită lui încă de la 1 decembrie 1890, pentru o conducere interimară până la o proximă ședință (adunare generală). Ioan Piso amintea în acest context faptul că în trecut a condus ani nenumărați despărțământul a cărui activitate pozitivă, laborioasă, a fost relevantă de conducerea centrală,

---

³⁸ *Ibidem*, f. 5.

³⁹ *Ibidem*, doc. 320/1891, f. 1-3.

primind și de această dată propunerea de a conduce despărțământul Sebeș, oferită cu generozitate și încredere de către conducerea *Asociațiunii* considerând că rolul directorului este „ca după a sa putere încă de ar voi să contribuie la promovarea binelui comun românesc”. Îi anunța, de asemenea, pe acei membri ai conducerii despărțământului că

„[...] eu numai atunci mă voi simți obligat a da din mâna mea sigiliul, archiva și altă avere a despărțământului, când se va respecta pe deplin dispozițiunea comitetului central”.

Răspunsul dat de cei apelați a fost unul negativ⁴⁰.

Față de animozitățile existente la nivelul conducerii despărțământului Sebeș al *Asociațiunii* era necesară intervenția conducerii centrale care trimite pe adresa acestuia un număr de 10 exemplare din statute și normative solicitate de membri aștrști din localitate. Sebeșenii solicitau de la centru și o situație („un registru al membrilor *Asociațiunii* din zona respectivă”), fapt ce provoacă reacția, firească, a conducerii de la Sibiu: „Cum se poate ca la Direcțiunea locală să nu se ție registru de membri nici până în ziua de astăzi”⁴¹?

La 6 octombrie 1892, conducerea despărțământului sebeșean expedia către autoritățile de la Sibiu următoarele acte: protocolul ședinței din 30 iunie 1892, cel al ședinței din 15 septembrie, ambele desfășurate în Sebeș, protocolul ședinței desfășurate în Vințu de Jos la data de 18 septembrie, precum și cel din 28 septembrie 1892. De asemenea, se trimitea și o listă a membrilor plătitori de cotizație ai *Asociațiunii* în valoare de 109 florini. Din această sumă colectată, conform cu hotărârile autorităților locale ale despărțământului Sebeș un procent va fi distribuit sub formă de burse unor „elevi pauperi” înscriși la școlile normale ori la cele de meserii. Răspunsul de la Sibiu confirmă sumele expediate pentru casieria națională.

Ședința din 30 iunie desfășurată la Vințu de Jos pune problema participării a cât mai multor comune românești la realizarea scopurilor *Asociațiunii*. Ca urmare a demisiei prezentate de către Ioan Droc, majoritatea celor prezenți la această întrunire își exprimă acordul pentru ca înlocuitor al acestuia în organul colectiv de conducere să fie votat, primul membru supleant, Samoil Roșu.

Pentru reprezentarea despărțământului la adunarea generală care se desfășura în acest an la Sibiu, sunt desemnați Pompiliu Isacu, Sergiu Medean, Ioan Oncescu și Zevedei Mureșan. Pentru ca scopurile principale ale Astei să fie împlinite se ia măsura înființării (sau impulsivării activității, acolo unde era cazul) unor agenturi în fiecare comună de pe arealul despărțământului - Lancrăm, Pianu de Jos, Pianu de Sus, Cioara, Tărtăria,

⁴⁰ *Ibidem*, f. 4.

⁴¹ *Ibidem*, f. 6.

Vințu de Jos, Daia, Vingard, Șpring, Răhău, Călnic, Deal, Cacova, Săsciori, Căpâlna, Șugag, Laz, Sibişel, Cut, Răchita, Petrești și altele, în care urma să se constituie astfel de structuri atunci când condițiile deveneau propice unor asemenea proiecte. Procesul-verbal al ședinței purta semnătura lui Pompiliu Isacu, în calitate de director de despărțământ și al notarului Zevedei Mureșan.

La 15 septembrie 1892 ședința despărțământului se desfășura în localitatea de reședință, prilej cu care sunt puse la punct pregătirile impuse de desfășurarea adunării generale programate pentru ziua de 18 septembrie a aceluiași an. În cadrul dezbaterilor din plen sunt analizate problemele financiare proiectându-se și bugetul despărțământului pentru anul următor. La 18 septembrie 1892 în localitatea Vințu de Jos, se derula ședința Comitetului de Conducere al despărțământului Sebeș, prezidată de Pamfilie Isacu. În cadrul ședinței se votează o comisie formată din trei persoane, cu menirea de a proceda la înscrierea de noi membri și de a încasa cotizațiile aferente calității de membru al *Asociațiunii*. Pentru această comisie sunt votați Nicolae Maniu, Vasile Blaga și Ioan Lăncrăjan.

Sunt analizate principalele realizări din activitatea despărțământului din perioada de timp trecută de la ultima adunare generală. În plenul ședinței se prezintă și conferința cu titlul *Ceva despre meserii*, susținută de Sergiu Medean. Vii dezbateri stârnește prezentarea bugetului despărțământului, pentru ca în final să aibă loc și alegeri pentru structurile locale ale despărțământului. În noul comitet sunt votate următoarele persoane: director - Pompiliu Isacu, membri - Alexandru Dobrescu, Sergiu Medean, Ioan Măcelariu, Ioan Oncescu, Zevedei Mureșan și Samuil Roșu, iar ca supleanți Ioan Bena și Vasile Rahovean.

În ziua de 28 septembrie 1892, la Sebeș avea să se desfășoare o nouă ședință a Comitetului de Conducere a despărțământului Sebeș, sub președinția lui Pompiliu Isacu. Se dezbate probleme curente de organizare precum și cele de ordin financiar⁴².

Din Sibiu, la 18 octombrie 1893, vicepreședintele *Asociațiunii*, Ilarion Pușcariu și secretarul I al acesteia, Zaharia Boiu, înaintau Adunării Generale a Astei ce se desfășura la Năsăud solicitarea expresă a despărțământului Sebeș (redactată la 5/17 august), prin care în numele acesteia, se lansa invitația ca următoarea adunare să se desfășoare la Sebeș motivând: „Credem că și fiind alte invitații vom fi preferați fiindcă la noi nu s-a mai ținut adunarea generală din 1872”.

La această invitație, lansată de către dr. Pompiliu Isacu, Ioan Oncescu, Sergiu Medean și Zevedei Mureșan, reprezentanții Sebeșului la Adunarea Generală de la Năsăud, răspunsul conducerii consemna următoarele:

---

⁴² *Ibidem*, doc. 312/1892, f. 1-3.

„Adunarea Generală a *Asociațiunii* ținută la 22 și 23 octombrie a.c. în opidul Năsăud, a primit cu plăcere ca adunarea generală din 1894 să se țină în opidul Sebeș [...] despre ficsarea timpului veți fi înștiințați de aci la timpul său”⁴³.

Printr-o adresă însoțitoare, la 5 octombrie 1893, de la Sebeș se expedia la Sibiu, forurilor superioare ale *Asociațiunii*, protocoalele ședințelor comitetului despărțământului sebeșean desfășurate în zilele de 8 iunie 1893, 5/17 august 1893, a Adunării generale desfășurată la 10 septembrie și cea a comitetului din 5 octombrie. Se trimetea, totodată, suma de 342 fl. și 30 cr. reprezentând cotizațiile membrilor aștrști din zonă.

Aceeași sursă arhivistică ne informează cu privire la contribuțiile financiare pe care sebeșenii le aduceau „Fondului George Barițiu”. Din lungul șir al contribuabililor îi consemnăm pe următorii: Valeria și Constantin de Colbasi, Petru Cordea, Florian și Rafila Suci din Șpring, Ioan Măcelariu din Miercurea Sibiului, Ioan Oncescu din Răhău, Nicolae Beu din Sebeș, Ioan Pruteanu din Vingard și mulți alții din localități precum Săsciori, Doștat, Cut ș.a. Documentul furnizează date referitoare la sporirea numărului membrilor cu legitimație ai despărțământului Sebeș al Astei.

Creșterea numărului de membri și extinderea activităților în sânul despărțământului, probleme organizatorice, financiare dar și altele sunt tot atâtea subiecte care se dezbate la adunarea generală a despărțământului ținută la 10 septembrie 1893 în localitatea Șpring. Se realizează o trecere în revistă a activităților derulate în sânul despărțământului de la precedentă adunare generală desfășurată la Vințu de Jos. În cadrul adunării Zevedei Mureșan susține o conferință intitulată *Rolul meseriilor ca remediu pentru înlăturarea cauzelor rămânerii în urmă și a sărăcirii poporului român*.

Din raportul comisiei pentru înscrierea de noi membri constatăm că la data desfășurării respectivei ședințe numărul total al celor înscriși în despărțământul Sebeș al Astei era de 88 de persoane, cu o contribuție financiară, rezultată din cotizații, în valoare de 404,97 florini. Oferim, aleatoriu, doar câteva nume din rândul membrilor aștrști sebeșeni: Constantin de Colbasi, Samoilă Crăciun, Ioan Droc, Banca „Sebeșana”, Nicolae Beu, Zevedei Mureșan, Ioan Onițiu, Ioan Drăgan, dr. Pompiliu Isac, Constantin Crețoescu, Samoilă Reditu, Ioan Măcelariu, comuna Apoldu de Jos, Ioan Oncescu, comuna Răhău, Ioan Floca, Petru Cordea, Ioan Pruteanu, Nicolae Mărginean, Ioan Iuga, dr. Ioan Elekes, Vasile Rahoveanu, Nicolae Petruția, Ioan Bichea, Ioan Bogdan, Florin Suci, Aurelia Solomon, Ioan Pop, Valeriu Marcu, Simion Solomon, Mihail Mărgineanu, Ioan Pop,

---

⁴³ *Ibidem*, doc. 354/1893, f. 1-3.

Ioan Oprean, Ioachim Cărpinișan, Zachiu Cotârlea, Teofil Bărbat, Rafila Suciș și Augustin Cărpinișan⁴⁴.

La 4 august 1894, printr-o adresă înaintată forului central de la Sibiu, conducerea despărțământului Sebeș solicita stabilirea datei de desfășurare a adunării generale:

„Deoarece după cum suntem informați până azi nu a sosit la Magistratul din localitate înștiințarea, despre ținerea adunării generale a Asociațiunii [...] rugăm pe On. Comitet Central să binevoiască a face aceasta fără amânare, pentru a nu fi expuși unor piedici neașteptate”.

Se avansau două propuneri pentru desfășurarea Adunării Generale a *Asociațiunii* pentru anul 1894: 27 și 28 august sau 2 și 3 septembrie. Opțiunea sibiană era exprimată pentru prima variantă, dată stabilită și în ședința Comitetului central al *Asociațiunii* de la 14 iunie 1894⁴⁵.

Cea de a XXXIII-a Adunare Generală a *Asociațiunii* care a avut loc la Sebeș în august 1894, este cea dintâi desfășurată sub conducerea noului președinte Ioan Micu Moldovan⁴⁶. Alături de acesta, la festivități sunt prezenți și următorii membri ai Comitetului Central: Iosif Șterca Șuluțiu, Partenie Cozma, secretarii Zaharia Boiu și dr. V. Bologa, casierul L. Simionescu ș.a. Delegația venită de la Sibiu a fost întâmpinată în gara din Vințu de Jos de un numeros public și salutată de Zevedei Mureșan „cu cuvinte entuziaste”. Un grup de fete, îmbrăcate în costume populare, a oferit oaspeților buchete de flori. O ceată de călăreți, îmbrăcați tot în costume populare, trecând de 100 de persoane, din Sebeș și localitățile înconjurătoare s-a așezat în fruntea alaiului (constituit din peste 50 de trăsuri) pornit spre Sebeș. La intrarea în localitate sunt întâmpinați de o mulțime de poporeni în frunte cu protopopul Dobrescu. Ajunși în centrul orașului, oaspeții sunt cazați la spațiile pregătite din timp. Seara, pe 13 august, oaspeții se întrețin cordial cu primitoarele lor gazde la grădina de vară „La Leul de Aur”.

A doua zi dimineața, după *Te Deum*-ul care a răsunit în ambele biserici românești (ortodoxă și greco-catolică), după reprezentațiile oferite de corurile tinerimii din localitate și a celui din Lancrăm, se deschid lucrările adunării generale în sala de conferințe a hotelului.

Dezbaterile s-au desfășurat în conformitate cu programul prestabilit la finalul primei zile, urmând să se prezinte două conferințe: una a lui Vasile Bașotă cu tema *Pentru ce s-au romanizat Dacii mai ușor ca alte popoare?* și cea de a doua, a redactorului revistei *Transilvania*, Zaharia Boiu cu referire la *Fundațiunea Ioan Oteteleşanu*, ambele au fost „ascultate cu interes și se vor

---

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 463/1893, f. 1.

⁴⁵ *Ibidem*, doc. 147/1894, f. 1 și doc. 279/1894, f. 1-2.

⁴⁶ Vezi Moldovan 1894, p. 273-276.

publica în organul acesta al *Asociațiunii*?. În același context, conducerea despărțământului informa pe cei prezenți privitor la decesul a doi membri marcanți, trecuți în lumea dreptilor, Nicolae Beu din Sebeș și Iulius Crețianu din Vingard⁴⁷.

În seara aceleiași zile, un numeros public, fără deosebire de naționalitate, participă la un program artistic bogat pregătit și prezentat de învățătorul Nicolae Todea care se bucură de aprecierea asistenței. În finalul reprezentației s-a intonat „cu însuflețire” piesa *Deșteaptă-te române!*, „inițiată din partea tinerimii și secundată de publicul întreg, bărbați și femei”.

Ședința a doua din 15 august cuprindea în program prezentarea rapoartelor comisiilor și a propunerilor acestora. Are loc și alegerea noului secretar II al *Asociațiunii*, în persoana lui V. Bologa, cel care-i va succede lui Ioan Pop Reteganul demisionat din această funcție.

Propunerea profesorului I. Gherman, în numele despărțământului Blaj, ca viitoarea adunare generală să se desfășoare în această localitate este primită cu aplauze, la fel și cuvântarea de încheiere a lucrărilor, rostită de președintele Astei. Adunarea generală și-a însușit propunerile-recomandări exprimate de Grigore Maior, redactor al publicației *Gazeta Transilvaniei* privitor la întemeierea în fiecare localitate a „unei agenturi” și a unei „biblioteci populare” ambulante.

Urmează banchetul final în prezența a peste 200 de persoane, desfășurat în spațiile aceleiași hotel. Au fost mai multe luări de cuvânt: a președintelui *Asociațiunii*, urmat apoi de dr. E. Isac, Zaharia Boiu, dr. Ioan Piso, dr. A. Bunea, Vasile Bașotă, dr. V. Bologa, prof. univ. Alexandru Roman. Balul în sine s-a desfășurat până în zorii zilei următoare. Publicația *Transilvania* consemna faptul că:

„Ceea ce a umplut cu bucurie inimile tuturor, este că, valorosul popor din Sebeș și împrejurimi a participat la aceste serbări culturale în număr extraordinar. Și tot asemenea sperăm că se va realiza dorința noastră generală, ca numărul membrilor *Asociațiunii*, precum și concursul acelora la adunările noastre generale [...] să crească din an în an”⁴⁸.

La 4 iunie 1895, la Șugag se desfășoară adunarea generală a despărțământului. Președinte *ad-hoc* a fost Sergiu Medean, cel care semnează și procesul-verbal al ședinței alături de notarul Z. Mureșan. Se face o trecere în revistă a activității desfășurate de această structură astristă în perioada trecută de la precedentă adunare generală. Cei prezenți sunt informați asupra faptului că, în conformitate cu hotărârile statutare, se impuneau alegeri pentru a asigura o nouă conducere pe un termen de trei ani. În plenul

⁴⁷ *Ibidem*, doc. 308/1894, f. 1-2.

⁴⁸ *Transilvania*, XXV, 1894, nr. 9, din 15 septembrie, p. 273-276, 286-288; Pamfil 2005, p. 61-62; Macovei 2011, p. 35-36.

adunării au fost votați următorii: director dr. P. Isacu, ca membri Alexandru Dobrescu, S. Medean, Z. Mureșan, Ioan Oncescu, dr. Ioan Elekes, Samuilă Roșu, iar supleanți următorii - Zosim Blaga, Vasile Dehorcan și Ioan Floca. La Adunarea Generală de la Șugag se constata că s-au colectat din cotizații de la membrii ordinari 105 fl., iar de la membrii ajutători 33 fl. și 25 cr. Se organiza, conform hotărârilor de la Șugag, un concurs pentru 10 stipendii (ajutoare) spre folosul unor „băieți de români”, pentru copiii care dovedesc aplicare în meserii, proveniți din localitățile despărțământului Sebeș cei „care au purtare bună și care nu au alte ajutoare ori stipendii”⁴⁹.

Prin intermediul unei adrese, conducerea centrală a *Asociațiunii* își declara satisfacția pentru evoluția constant pozitivă a activității despărțământului Sebeș, pentru numărul membrilor aflați în permanentă creștere, dar și pentru sumele de bani, rezultate din colectarea cotizațiilor și înaintate casieriei centrale: „s-a luat spre plăcută știre raportul despre activitatea comitetului în anul precedent”, precum și despre celelalte activități în rândul cărora este amintită și comunicarea învățătorului Gheorghe Tătar din Sebeș cu titlul *Despre cauzele mizeriei poporului român și delăturarea lor*. Sunt dovezi certe ale aprecierii pozitive referitoare la munca culturală prestată pe meleagurile sebeșene⁵⁰.

Din registrul membrilor activi ai despărțământului Sebeș pe anul 1895, menționăm câteva nume de persoane și instituții: din Sebeș - dr. Pompiliu Isacu, Zevedei Mureșan, Alexandru Dobrescu, Sergiu Medean, Ioan Onițiu, Constantin Crețoescu, Ioan Drăgan, Ioan Paraschiv, dr. Ioan Elekes și Ioan Bojiță; din Vingard este amintită Carolina Crețianu, iar din Răhău, Ioan Oncescu, Ioan Floca, Gherasim Cărpinișan și comuna Răhău; din Șugag, pe lângă comună și biserică, sunt menționați Grigore Ghibu, Toma Barbu⁵¹.

Spre finalul anului 1895, Ministerul de Interne austro-ungar, prin Magistratul din Sebeș, solicita conducerii locale a despărțământului, prezentarea statutelor *Asociațiunii*, stabilind ca termen data de 25 noiembrie. Față de această imperioasă solicitare, firesc, se cer lămuriri la forurile superioare:

„fiind aceasta o acțiune de mare însemnătate pentru *Asociațiune*, trimițând aceste scripte, rog pe On. Comitet central a ne comunica dacă noi de aici, avem să facem ceva pași, și dacă da, atunci ce avem de făcut?”

Adresa purta semnătura lui Zenovie Mureșan⁵².

La 17 august 1896, secretarul despărțământului Sebeș al *Asociațiunii*, notarul Zenovie Mureșan, în numele conducerii locale a acestei formațiuni

---

⁴⁹ SJSAN, fond ASTRA, doc. 341/1895, f. 1-3.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 5-6.

⁵¹ *Ibidem*, doc. 347/1895, f. 1.

⁵² *Ibidem*, doc. 491/1895, f. 1.

astriste, înainta o adresă Comitetului Central de la Sibiu, prin care informa asupra hotărârii democratice luate: în plan local adunările generale viitoare ale despărțământului să se desfășoare toamna, după culesul viilor, în luna noiembrie. Se confirma faptul că în numele acestui despărțământ va fi delegat la Adunarea Generală a *Asociațiunii* de la Lugoj, numitul Ioan Oncescu. Totodată, se transmitea informația că, în ultima perioadă de timp, nu s-a semnalat niciun deces în rândul membrilor locali. Răspunsul dat la această adresă, semnat de Ilarion Pușcariu și Zaharia Boiu, era de acceptare a celor comunicate de la Sebeș⁵³.

Un moment mai puțin plăcut în istoria despărțământului sebeșean al Astei s-a petrecut la 21 noiembrie 1896, dată la care avocatul și în același timp directorul acestei structuri, dr. Pompiliu Isacu, „împiedicat de afaceri private”, își anunță demisia din funcție. Față de această hotărâre, dar și cu intenția de a rezolva situația delicată ce a apărut, forurile de la Sibiu au decis că responsabilitatea clarificării situației create „cade în competența Adunării generale a despărțământului”. În urma ședinței comitetului central care a avut loc la Sibiu, se trimite o scrisoare și proaspătului demisionat, prin care se confirmă aceleași criterii de numire a unui înlocuitor la comandă, prevederi desprinse din statutul *Asociațiunii*: „despărțământul este chemat a se îngriji de substituire până la convocarea adunării generale a acestuia”. Același conținut informativ se trimite și pe adresa conducerii despărțământului din Sebeș.

La 11 august 1897 se expedia din Sebeș, pe adresa Comitetului Central, varianta protocolului adunării generale a despărțământului din localitate, desfășurată la 10 iulie, însoțit de bugetul acesteia, votat în unanimitate de către cei prezenți. Se comunica și faptul că s-au expediat 100 fl., contravaloarea cotizației de membru a aștrăștilor din localitate.

Din protocolul înaintat conducerii de la Sibiu, desprindem faptul că: a) s-a discutat pe marginea raportului de activitate a comitetului cercual pe anul precedent b) s-a hotărât distribuirea gratuită la poporeni a celor 100 de exemplare din lucrarea *Igiena copilului*, primite de la centru; c) s-a decis înființarea de biblioteci populare în diferitele comune ale despărțământului în ocaziile prilejuite de desfășurarea adunărilor generale, prevăzându-se pentru acest scop, din casieria despărțământului, suma de 20 fl. S-a discutat și aprobat bugetul pe anul 1898: după analiza contabilă a rezultat că veniturile despărțământului însumau 265,53 fl., iar cheltuielile se ridicau la 106,18 fl. În cadrul aceleiași adunări generale s-a dat citire, prin glasul lui Samoil Roșu, studiului intitulat *Despre însemnătatea Asociațiunii și datorile față de ea*.

---

⁵³ *Ibidem*, doc. 364/1896, f. 1.

Pentru Adunarea Generală ordinară a *Asociațiunii* care urma să se desfășoare la Mediaș, în zilele de 27-28 august 1897, din partea despărțământului Sebeș au fost desemnați ca participanți Sergiu Medean, Zevedei Mureșan, Ioan Oncescu și Samoil Roșu. În fruntea acestuia, pe postul rămas vacant în urma demisiei fostului director, a avocatului dr. Pompiliu Isac, a fost ales protopopul Sergiu Medean. Alături de acesta, ca membru în comitetul cercual, a fost votat avocatul Ioan Bojiță. Au devenit noi membri ai *Asociațiunii* - Dumitru Munthiu, notar în Reciu și George Oprița, fierar. Suma totală a încasărilor din cotizații s-a ridicat la 115 fl. și 50 cr., din care s-au expediat la casieria centrală din Sibiu, 102 fl., restul păstrându-se pentru diverse cheltuieli ale despărțământului.

La 10 august 1897 se desfășura o nouă adunare generală a despărțământului, prezenți fiind din rândul conducerii, următorii: Sergiu Medean, Zevedei Mureșan, Ioan Oncescu, dr. Ioan Elekes și Samoilă Roșu. La propunerea ultimului, ca *Asociațiunea* să se extindă numeric în teritoriu, se considera util ca membrii conducerii locale să fie invitați la ședințele agenturilor din comunele aparținătoare acestuia. Procesul-verbal expediat la Sibiu purta semnăturile directorului Sergiu Medean și a secretarului Zenovie Mureșan.

Proiectul de buget pentru anul 1898 prevedea la capitolul încasări suma de 288 florini (din care se reportau 159,35 fl. din anul 1897), iar la capitolul cheltuieli suma de 175 fl. S-au prevăzut la acest capitol bugetar și patru burse, fiecare în valoare de 10 fl., pentru tineri ucenici calificați în diverse meserii.

În șirul membrilor aștrști ai despărțământului Sebeș sunt consemnați pentru anul 1897 următorii: Ioan Drăgan (notar), dr. Pompiliu Isacu (avocat), Ioan Bojiță (avocat), Avram David (învățător), Samoilă Roșu (învățător), Zevedei Mureșan (preot paroh), Rafila Onițiu (casnică), Sergiu Medean (protopop), dr. Ioan Elekes (medic), Ioan Paraschiv, Constantin Crețescu, Carolina Crețianu, George Oprița, Dumitru Munthiu, Ioan Oncescu, Vasile Aldea, Toma Barbu, Ioan Lața, Nicolae Păcurar, Ioan Radu, Ana Radu, Vasile Cărpinișan, Petru Gh. Opincar, Petru Andron, Nicolae Dicu, Petru I. Marin, Nicolae Sârbu, Petru Gavrilă, Ioan Stanca, Simion Opincar, Ioan I. Opincar, Petru Ursu și Nicolae Andron⁵⁴.

La sfârșitul lunii ianuarie 1898 comitetul central al *Asociațiunii* intra în posesia unui raport de activitate al despărțământului Sebeș pe anul anterior. Spicuim din acesta:

„Despărțământul Sebeș, ca și înainte, așa și în anul expirat 1897 a făcut tot cât i-a fost posibil pentru promovarea scopului măreț al *Asociațiunii*. A

---

⁵⁴ *Ibidem*, doc. 445/1897, f. 1-10.

stăruit ca atragerea și iubirea către Asociațiune să se înrădăcească în straturi cât mai extinse în popor, îndemnându-l să jertfească pentru Asociațiune”.

Se arăta că în decursul anului 1897, despărțământul a ținut patru ședințe, în zilele de 17 iunie, 8 iulie, 10 august și 2 decembrie, toate în Sebeș precum și o adunare generală la 11 iulie 1897, desfășurată în aceeași localitate. Cu prilejul adunării generale s-au distribuit mai multe exemplare din broșura de popularizare *Higiena copilului până la 7 ani*, iar „în scopul dezvoltării gustului de citit în popor întru răspândirea produselor literare arondate priceperii poporului”, adunarea generală din iulie, în unanimitate, a votat câte 20 fl., anual, în scopul înființării de biblioteci populare „în diferite comune cu ocaziunea ținerii adunărilor cercuale”.

Se menționa, în mod expres, faptul că:

„pentru îndemnarea poporului la îmbrățișarea comerțului și industriei, s-au votat pe a. 1898 patru stipendii de câte 10 fl. pentru învățăcei de meserii din Despărțământ”.

În cadrul aceleiași adunări generale, învățătorul Samoilă Roșu din Sebeș a prezentat o comunicare având ca temă *Însemnătatea Asociațiunii și datorințele românilor față de ea*.

Situația membrilor despărțământului la finalul anului 1897 se prezenta astfel: 2 membri fondatori, 4 membri pe viață, 20 membri care și-au achitat cotizația prin intermediul despărțământului și 19 membri ajutători „care au solvit câte un florin”, rezultând un total de 45 de persoane. Din cei 121 fl. încasați de casierul despărțământului s-au expediat 102 la casieria generală de la Sibiu, restul de 19 fiind reținuți pentru nevoile curente ale sebeșenilor. Din această sumă s-au alocat 5 fl. și 50 creițari pentru achiziționarea a zece exemplare din lucrarea *Biografia lui Avram Iancu*. Informațiile de mai sus, trimise forurilor superioare de la Sibiu, purtau semnătura directorului despărțământului Sebeș, Sergiu Medean⁵⁵.

La 11 martie 1898, despărțământul Sebeș avansa casieriei centrale de la Sibiu suma de 113 fl. provenită din cotizațiile membrilor și, în anexă, procesul-verbal al ședinței comitetului cercual de la 3 martie 1898, însoțit de propunerile vizând formarea unui nou despărțământ, care să concentreze comunele cercului Miercurea, cărora să se alăture și unele aparținătoare cercului Sângătin. Referindu-se la această din urmă propunere, organele superioare de la Sibiu consemnau: „propunerea referitoare la arondarea despărțământului se ține în evidență până la arondarea despărțământelor pe întreg teritoriul Asociațiunii”.

Prin aceeași adresă, se solicita primirea de material propagandistic:

---

⁵⁵ *Ibidem*, doc. 124/1898, f. 3-5.

„Deoarece comitetul despărțământului a pus la cale organizarea agenturilor, On. Comitet central să binevoiască a ne mai trimite câte 30 exemplare din Statutele Asociațiunii și Regulamentul afacerilor interne”.

În protocolul încheiat cu ocazia ședinței comitetului despărțământului Sebeș, ținută în 3 martie 1898, se amintește că de la Sibiu s-au expediat „mai multe exemplare din statutele și regulamentele asociațiunii”, care au fost deja distribuite membrilor. Referindu-se la preconizatul despărțământ Miercurea, se preciza componența teritorială a acestuia: Miercurea cu întreg cercul administrativ al acesteia, apoi comunele aparținătoare cercului pretorial al Sângătinului, afară de Vingard, Șpring și Cut, toate împreună, 25 de comune „bine concentrate să formeze singure un nou despărțământ cu sediul în Miercurea”. În noua configurație, pentru despărțământul Sebeș rămâneau Sebeșul și comunele din cercul acestuia, precum și cele trei comune din cercul Sângătin - Vingard, Șpring și Cut.⁵⁶

La 3 iunie 1898, Sergiu Medean, în calitate de director al despărțământului Sebeș al *Asociațiunii*, înainta Comitetului Central de la Sibiu, protocoalele ședințelor comitetului despărțământului Sebeș, desfășurate în zilele de 6 mai și 30 iunie. În cadrul primei ședințe s-au acordat patru stipendii (burse) a câte 10 fl., fiecare, pentru ucenicii meseriași George I. Oancea și Ioan Fleacă din Răhău, Ioan Cirlea din Sebeș și Petru D. Târșa din Vințu de Jos, stabilindu-se cu acest prilej și data de desfășurare a adunării cercuale Sebeș pentru ziua de 1 august 1898. În cadrul celei de-a doua ședințe, cea derulată în 30 iunie, se stabilea programul desfășurării adunării generale cercuale:

- 1) La ora 11, deschiderea Adunării Generale, prin directorul despărțământului, în sala mare a școlii române din localitate;
- 2) Raportul privitor la activitatea despărțământului de la ultima adunare generală;
- 3) Raportul casierului despărțământului;
- 4) Alegerea unei comisii pentru cenzurarea acestor rapoarte;
- 5) Alegerea unei comisii pentru încasarea de cotizații și pentru înscrierea de noi membri;
- 6) Eventuale disertațiuni;
- 7) Raportul comisiei de sub numărul 4;
- 8) Raportul comisiei de sub numărul 5;
- 9) Stabilirea bugetului pentru anul următor;
- 10) Alegerea comitetului despărțământului pentru următorii trei ani;
- 11) Alegerea a doi delegați la Adunarea Generală a *Asociațiunii* care se va desfășura la Beiuș;
- 12) Probleme curente;

---

⁵⁶ *Ibidem*, doc. 163/1898, f. 1-4.

- 13) Desemnarea unei comisii pentru verificarea protocolului Adunării;
- 14) Închiderea adunării⁵⁷.

La 5 august 1898, direcțiunea despărțământului Sebeș înainta procesele-verbale ale ședințelor comitetului cercual desfășurate la 28 iulie, la care s-au dezbătut probleme curente și cel al adunării cercuale, desfășurate la 1 august. Protocolul ședinței de Adunare Generală, desfășurată la Sebeș în sala mare a școlii românești din localitate, în prezența „unui număr frumos de intelighență și popor” a fost înaintat, de asemenea conducerii centrale. Adunarea generală a fost deschisă de cuvântarea directorului despărțământului sebeșean.

Un prim punct la ordinea de zi l-a reprezentat raportul-sinteză privitor la activitatea despărțământului în timpul scurs de la precedenta adunare generală, urmat de analiza stării financiare, prezentate de către o comisie aleasă *ad-hoc* formată din Alexandru Dobrescu, Isidor Blaga și Petru Opincaru. În cadrul ședinței se prezintă în fața participanților la adunarea generală raportul general al comitetului cercual dar și darea de seamă privitor la exercițiul bugetar al anului calendaristic precedent. Din cotizații s-a încasat suma de 73,50 fl.

A fost aleasă, pentru o perioadă de trei ani, noua conducere: Sergiu Medean, director, iar Alexandru Dobrescu, Zevedei Mureșan, Ioan Oncescu și Avram David junior, membri ai comitetului cercual. În același context au fost desemnați și delegații pentru Adunarea Generală a *Asociațiunii* de la Beiuș (27-28 august 1898): dr. Pompiliu Isacu, Ioan Oncescu și dr. Ioan Elekes.

Bugetul preconizat pentru anul 1899 era defalcat între casieria centrală și cea a despărțământului, atât pentru acoperirea nevoilor administrative curente, cât și pentru burse ori pentru achiziționarea de cărți în vederea constituirii unor biblioteci populare. Răspunsul de la centru nu întârzie:

„[...] avem onoare a Vă aduce la cunoștință că com. [sic !] central a luat spre știre procesul verbal al ședinței comitetului cercual de la 28 iulie a.c. și pe cel al adunării cercuale de la 1 august a.c. și a aprobat proiectul de buget pe 1899 și alegerea noului comitet”⁵⁸.

Un nou document înaintat de despărțământul Sebeș organelor centrale ale *Asociațiunii*, informa detaliat cu privire la ședința comitetului cercual din 9 iunie 1899. Respectivul document purta data de 30 iunie, zi în care a fost ales ca vicepreședinte al despărțământului Zenovie Mureșan. Se stabilea cu acest prilej ca Adunarea generală a acestui for să se desfășoare în localitatea Pianu de Jos, la data de 6 august 1899. Ambele hotărâri au fost acceptate de către organele superioare ale *Asociațiunii* din Sibiu.

---

⁵⁷ *Ibidem*, doc. 332/1898, f. 1-3.

⁵⁸ *Ibidem*, doc. 406/1898, f. 2.

În cadrul ședinței despărțământului Sebeș din 9 iunie 1899, directorul acestuia, Sergiu Medean, prezintă o notă primită din partea Comitetului Central de la Sibiu, prin care membrii despărțământului erau informați asupra listei ce cuprindea numele membrilor fondatori, a celor pe viață și ordinari ai acestei structuri. În finalul acestei ședințe se reamintea celor prezenți programul și locul de desfășurare a Adunării generale a despărțământului Sebeș din 6 august 1899 și faptul că „rezultatul atât moral cât și material a fost mulțumitor”⁵⁹.

După săvârșirea serviciului divin, numeroși membri și simpatizanți ai *Asociațiunii*, precum și un numeros public s-au întrunit în localul școlii române din localitate, locul unde directorul despărțământului Sebeș, în discursul său, arăta „scopul măreț al *Asociațiunii*”, îndemnând la „îmbrățișarea ei cu mai multă dragoste și căldură”.

Se dă apoi citire raportului de activitate al despărțământului pe intervalul scurs de la precedenta adunare generală. Casierul despărțământului, Ioan Oncescu prezintă în plenul adunării un raport financiar pe anul calendaristic 1899, precum și un proiect de buget pentru anul 1900. În cadrul acestei adunări generale s-a prezentat de către Gheorghe Tătar conferința intitulată *Educațiunea face mărirea popoarelor și le menține splendoarea*. Cu acest prilej se hotăra înființarea unei biblioteci populare în localitatea Pianu de Sus, ca și a unei agenturi a *Asociațiunii*.

Pentru adunarea generală a *Asociațiunii* care urma să se desfășoare în zilele de 27-28 august 1899 au fost desemnați Sergiu Medean și Ioan Oncescu. Din totalul sumei de 131,50 fl., bani rezultați din cotizațiile membrilor sebeșeni, după reținerea unei cote în procent de 20% pentru nevoile locale, restul, în cuantum de 105,30 fl., s-a vărsat casieriei centrale. Ședința se încheia cu satisfacție, în aplauzele tuturor celor prezenți.

La 14 septembrie 1899 se desfășura ședința comitetului central al *Asociațiunii* care lua act de cele hotărâte la Pianu de Jos, comunicând, totodată, faptul că unii membrii aștrști sebeșeni: Ioan Henteș, Pavel Vulcu, George Șeulean, Simion Ghibu, Aurel Barb, Dumitru Maniu, Petru Cucuian și Eugenia Paraschiv au fost declarați membri ordinari ai *Asociațiunii*⁶⁰.

La 2 decembrie 1899, direcțiunea despărțământului Sebeș înainta procesul-verbal al ședinței comitetului cercual desfășurat la 28 noiembrie, același an. În cadrul acestei întruniri, au fost dezbătute o serie de probleme curente, luându-se totodată act de noua arondare a despărțământului lor. Comitetul cercual al despărțământului Sebeș își manifesta acordul pentru noua organizare a despărțământului. Proiectul de buget stabilit acum pentru

---

⁵⁹ *Ibidem*, doc. 593/1899, f. 1-3.

⁶⁰ *Ibidem*, doc. 725/1899, f. 4-5 și doc. 82/1900, f. 2.

anul 1900 prevedea atât la venituri cât și la cheltuieli, aceeași sumă de bani, respectiv 120 florini⁶¹.

La 21 august 1900 direcțiunea despărțământului Sebeș înainta spre Sibiu procesele-verbale ale ședințelor comitetului cercual din zilele de 29 iunie și 17 august, același an. În cadrul primei ședințe se hotăra ca viitoarea ședință a comitetului cercual Sebeș să aibă loc în comuna Daia. În același context, se institua o comisie care avea ca menire stabilirea ordinii de desfășurare a ședințelor viitoare ale despărțământului, în diversele localități componente ale acestei structuri astriste. Pentru rezolvarea acestei chestiuni au fost nominalizați, Sergiu Medean și S. Roșu. Casierul despărțământului Ioan Oncescu își ia angajamentul să prezinte într-un raport detaliat datele privitoare la starea financiară, precum și proiectul de buget pentru anul 1901.

Protocolul ședinței din 17 august 1900 consemna unele aspecte mai puțin relevante: plecarea dr. Isacu la Sibiu și radierea sa din scriptele despărțământului Sebeș, precum și cumpărarea de cărți pentru bibliotecile populare. Se consemna și programul viitoarei adunări generale care urma să se desfășoare la Daia, iar ca o curiozitate, totodată, se propunea acordarea unui premiu în valoare de 10 coroane-aur „acelei femei care va fi mai bine îmbrăcată în haine făcute de mâna ei”. Premiată pentru cel mai frumos costum popular românesc cusut de ea a fost Ana Candiu Hepvian din Daia Română. Sunt desemnați și doi reprezentanți ai despărțământului pentru a participa la viitoarea adunare generală a *Asociațiunii* de la Herculan, din zilele de 9 și 10 septembrie 1900⁶².

Direcțiunea despărțământului Sebeș înaintează la data de 22 noiembrie 1900 procesele-verbale ale ședinței comitetului cercual din data de 30 august. Din analiza documentului rezultă faptul că în acest context s-au dezbătut probleme strict curente fără o relevanță deosebită.

Procesul-verbal al adunării cercuale care s-a desfășurat la 2 septembrie la Daia Română ne informează asupra faptului că în cadrul acestei ședințe s-a dat citire raportului de activitate, s-au dat informații referitoare la buget, precum și la proiectul pe anul următor, stabilit la suma de 290 coroane. În cadrul acestei întruniri, notarul Gheorghe Tătar a prezentat comunicarea cu titlul *Cauzele sărăciei poporului român și mijloacele pentru delăturarea lor*. Cu acest prilej s-au înscris noi membri ordinari: Eustatie Cibu, Simion Ispas și Vasile Vasilescu. Se decide constituirea unei biblioteci populare la Daia Română, scop pentru care s-au prevăzut suma de 40 de coroane. În acest sens, comitetul cercual Sebeș „însărcinează pe secretarul și casierul să cumpere de suma amintită cărți după repertoriul ce va publica comitetul central”.

⁶¹ *Ibidem*, doc. 1093/1899, f. 1-7.

⁶² *Ibidem*, doc. 543/1900, f. 1-5, doc. 807/1900, f. 1.

Conducerea de la Sibiu dispune expedierea unui număr din revista *Transilvania* pentru biblioteca nou înființată. Cu acest prilej, asistăm la constituirea unei agenturi astriste în localitate, în fruntea căreia se afla preotul Eustatie Cibu - președinte și Simion Ispas - casier și Nastratin Vasilca - secretar. La 2 septembrie 1900 numărul membrilor ordinari ai despărțământului Sebeș era de 43 persoane, iar cotizația plătită de aceștia însuma 221 coroane și 20 fileri⁶³.

Acum, la finalul demersului nostru axat pe parcursul primelor trei decenii de activitate astristă la Sebeș, se impun câteva considerații generale. O primă concluzie este aceea potrivit căreia și arealul sebeșean intră nemijlocit în sfera de cuprindere a Asociațiunii, fără îndoială cu tot alaiul de aspecte pozitive dar și cu anumite reculeri înregistrate în lunga sa activitate și determinate de cauze atât obiective cât și, nu arare ori subiective.

Despărțământul, constituit într-un centru urban care cuprindea un areal confortabil, excelează prin activități în acest sector. Dacă, pentru început, în anii imediat constituirii acestei structuri astriste, activitatea consemna parametrii mai modeste, după o experiență dobândită și după o întărire numerică a celor care militau în cadrele și sub stindardul ei, îi plasează în general activitatea în rândurile structurilor frunțase ale ASTREI.

Fidel principiilor astriste, Despărțământul Sebeș militează fervent pentru ridicarea culturală a locuitorilor zonei și pentru împlinirea țelului secular, unirea tuturor românilor în granițele unui singur stat. Conferințele, expozițiile, școlile înființate (cursurile de alfabetizare), paleta largă de acțiuni de comunicări istorice, țin trează conștiința locuitorilor acestei zone geografice care prin neostoita activitate a ASTREI se îmbogățesc spiritual.

The Sebeș Division of ASTRA in Inedited Documents (1870-1900)

(Abstract)

Capitalising on the rich inedited material kept in the archives of Sibiu, the present study captures the development of one of Astra's numerous divisions in the second half of the 19th century and the first half of the 20th century.

It outlines the main moments in the evolution of the Sebeș division of Astra, from its beginnings until the year 1900, recounting important milestones such as the two General Assemblies of the Association held in Sebeș in 1872 and 1894 and many other matters related to the activity of the artists in Sebeș in the three decades dealt with here.

The author's undertaking is one of those historical contributions that will eventually enable one to put together the much-awaited monograph of the The Transylvanian Association for Romanian Literature and the Culture of the Romanian People (ASTRA).

---

⁶³ *Ibidem*, doc. 807/1900, f. 7-10.

Abrevieri bibliografice

- Agârbiceanu 1936 - Ion Agârbiceanu, *Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român. Ce a fost? Ce este? Ce vrea să fie?*, Sibiu, 1936.
- Binder 1969 - Pavel Binder, *Activitatea „Astei” reflectată în publicațiile periodice germane din Sibiu (1861-1911)*, în *Centenarul revistei „Transilvania”*, Biblioteca „Astra”, Sibiu, 1969, p. 59-66.
- Curticăpeanu 1961 - Vasile Curticăpeanu, *Întemeierea societății „Astra” și rolul ei în cultura poporului român (1861)*, în *ȘRI*, 14, 1961, 6, p. 1439-1466.
- Daneș 2005 - Mariana Daneș, *Astra și bibliotecile populare*, în *Corviniana*, 9, 2005, p. 243-246.
- Holhoș 1969 - Ioan Holhoș, *Din tradițiile cultural-educative promovate de „Astra”*, în *CLL*, 2, 1969, p. 144-151.
- Macavei 2011 - Elena Macavei, *Asociațiunea Astra și Adunările generale 1861-2011*, Sibiu, 2011.
- Moldovan 1894 - Ioan Micu Moldovan, *Cuvânt de deschidere rostit la adunarea generală a „Astei” ținută în Sebeșul săsesc la 1894*, în *Transilvania*, XXV, 1894, nr. 9, din 15 septembrie, p. 273-276.
- Pamfil 1986 - Matei Pamfil, *Asociațiunea Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) și rolul ei în cultura națională*, Cluj-Napoca, 1986.
- Pamfil 2005 - Matei Pamfil, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950). Noi contribuții*, Sibiu, 2005.
- Sârbu 2002 - Aneta Sârbu, *Aspecte ale activității culturale sebeșene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, în *PA*, 2002, 2, p. 178-182.
- SJSANR - Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale ale României.
- Sofronie 1996 - Mihai Sofronie, *Aspecte ale activității „Asociațiunii transilvane” (ASTRA) până la 1918*, Sibiu, 1996.
- Totoianu, Paraschiv 2004 - Radu Totoianu, Marian Paraschiv, *„Andreiana”. Un capitol din istoria culturală și economică a Sebeșului 1878-1948*, Sibiu, 2004.

Cuvinte-cheie: Sebeș, Astra, despărțământ, adunare generală, bibliotecă populară.

Keywords: Sebeș, Astra, division, general assembly, people's library.

LISTA ABREVIERILOR

AAC	- Acta Archaeologica Carpathica. Cracovia.
ABR	- Arbeitsberichte zur Bodendenkmalpflege in Brandenburg. Calau.
Acta	- Acta (Siculica). Muzeul Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaAA	- Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.
ActaArch	- Acta Archaeologica. Copenhagen.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaH	- Acta Hargitensia. Hargita Megye Múzeumainak Évkönyve. Miercurea Ciuc.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj (Sibiu).
AJA	- American Journal of Archaeology. New York.
AK	- Archäologisches Korrespondenzblatt. Main.
Altertum	- Das Altertum. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berlin.
Aluta	- Aluta (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Banatului. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
AnUBI	- Analele Universității din București - Istorie. Universitatea din București. București.
AnUCIPI	- Analele Universității „C. I. Parhon”, seria Științe Sociale. Istorie. Universitatea din București. București (din 1964 Analele Universității din București - Istorie).
Aquileia Nostra	- Aquileia Nostra. Bollettino dell'Associazione Nazionale per Aquileia. Milan & Aquileia.
ARCHEA	- Archéologie du cimetière chrétien. Actes du 2 colloque ARCHEA, Orléans 29 Septembre-1 ^{er} Octobre 1994.

	Supplément à la Revue Archéologique du Centre de la France 11. Tours: FÉRACF.
Antiquity	- Antiquity. A Quarterly Review of World Archaeology. York.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia/Anuarul Muzeului Național al Unirii. Alba Iulia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
Archeologické rozhledy	- Archeologické rozhledy. Praga.
ArchHung	- Archaeologica Hungaria. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten (1859-1899).
Argo	- Argo.
ArhBas	- Arhivele Basarabiei. Chișinău (1929-1938).
ArhSom	- Arhiva Someșană. Arhiva Someșană. Revistă istorico-culturală. Năsăud (1924-1940).
Astra Salvensis	- Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
AT	- Ars Transilvaniae. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
AV	- Arheološki vestnik. Ljubljana.
AVSL	- Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
BAHC	- Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis. Hunedoara.
Banatica	- Banatica. Muzeul de Istorie al Județului Caraș-Severin. Reșița.
BA	- Biblioteca de arheologie. Muzeul Național de Istorie a României. București.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BB	- Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
BerRGK	- Berichte der Römisch-Germanischen Kommission. Roman-Germanic Commission. Frankfurt am Main.
BHAUT	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Timișoara.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIAUL	- Bulletin of the Institute of Archaeology. University of London.
Biserica și Școala	- Biserica și Școala - Foaie Bisericească-scolastică, literară și economică. Arad (1877-1948).
BM	- Bibliotheca Marmatia. Baia Mare.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.

Lista abrevierilor

BS	- Bibliotheca Septemcastrensis. Sibiu.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BUFM	- Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas.
Bună Vestire	- Bună Vestire. Organ de zidire creștină. Roma.
BV	- Bayerische Vorgeschichtsblätter. Kommission für bayerische Landesgeschichte.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. Institutul Român de Tracologie. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”. Bacău.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCDJ/CCBD	- Cultură și civilizație la Dunărea de Jos/Culture et civilisation au Bas Danube. Muzeul Dunării de Jos. Călărași.
CCRPM	- Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal. București.
Cele Trei Crișuri	- Cele Trei Crișuri. Fundația Cele Trei Crișuri. Oradea (1920-1944).
Chronica Valachica	- Chronica Valachica. Vezi Scripta Valachica.
Chronos	- Chronos. Revistă de istorie. Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași. Iași.
Civilisations	- Civilisations. Revue international d'anthropologie et de sciences humaines. Institut de Sociologie de l'Université libre de Bruxelles. Bruxelles.
CLL	- Cercetări de limbă și literatură. Oradea.
CN	- Cercetări numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapest.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
CSSZMÉ	- Csíki Székely Múzeum Évkönyve. Muzeul Secuiesc al Ciucului. Miercurea Ciuc.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cultura poporului Dacia	- Cultura poporului. Cluj, București (1921-1930).
	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DavarLogos	- Davar Logos. Revista biblico-teologică de la Facultad de Teología de la Universidad Adventista del Plata.
DocMis	- Documenta Missionaria. Documenta Missionaria Hungariam et regionem sub ditone turcica existentem spectantia. Szegedi Hittudományi Főiskola. Szeged.

DolgCluj	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
EcHR	- The Economic History Review. Economic History Society (UK).
EHR	- The English Historical Review. University of Oxford. Oxford (UK).
EJA	- European Journal of Archaeology.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei. Cluj-Napoca.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.
Familia Română	- Familia Română. Baia Mare.
FI	- File de istorie. Muzeul de Istorie Bistrița. Bistrița.
Flacăra sacră	- Flacăra sacră. Organ pentru propagarea creațiunii umane în România. București (1934-1942).
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Germania	- Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main.
Glasul monahilor	- Glasul monahilor. București (1924-1946).
Hermannstädter Zeitung	- Hermannstädter Zeitung. Sibiu.
Hesperia	- Hesperia. American School of Classical Studies at Athens. Cambridge.
HistTeacher	- The History Teacher. Society for History Education; University of Notre Dame. History Teachers' Association. USA.
HJ	- The Historical Journal. Cambridge University. Cambridge (UK).
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IPSR	- International Political Science Review. Columbia University, USA & Australian National University.
IS	- International Security. Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard University. Cambridge (Massachusetts).
InvArchRoumanie	- Inventaria Archaeologica Roumanie. București.
InvArchRumänien	- Inventaria Archeologica Rumänien. București.
IPH	- Inventarta Praehistorica Hungariae. Budapest.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
JAA	- Journal of Anthropological Archaeology.
Jahresbericht	- Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Universität Frankfurt am Main. Frankfurt am Main.
JAMÉ	- A Nyiregyházi Jóna András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAR	- Journal of Archaeological Research. New York.
JAS	- Journal of Archaeological Science. Academic Press. United States.
J. Biogeogr.	- Journal of Biogeography. London.

Lista abrevierilor

- JCH** - Journal of Contemporary History. Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
- JFA** - Journal of Field Archaeology. Boston University.
- JMH** - The Journal of Modern History. University of Chicago. Chicago.
- JOML** - Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines für Landeskunde. Linz.
- JPS** - The Journal of Peasant Studies. Critical Perspectives on Rural Politics and Development.
- JRGZM** - Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
- JRS** - The Journal of Roman Studies. London.
- JSRI** - Journal of the Study of Religious & Ideologies. Societatea Academică de Cercetare a Religiiilor și Ideologiilor. Cluj-Napoca.
- JWP** - Journal of World Prehistory. New York.
- KVSL** - Korrespondenzblatt des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Hermannstadt [Sibiu].
- Laborativ Arkeologi** - Laborativ Arkeologi. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet. Stockholm.
- Latomus** - Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
- Litua** - Litua. Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj. Târgu-Jiu.
- LȘ** - Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.
- Magyar városok** - Magyar városok és vármegyék monográfiája. Budapest.
- MAGW** - Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
- Man** - Man. Man. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
- Marmatia** - Marmatia. Muzeul Județean Maramureș. Baia Mare.
- MCA** - Materiale și cercetări arheologice. București.
- Mecklenburgische** - Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde.
- MemAntiq** - Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
- MittAnthrGesWien** - Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Hrsg. von der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
- Mitteilungen** - Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums. Sibiu.
- ΜΩΜΟΣ** - ΜΩΜΟΣ. Őskoros Kutatók Összejövetelének konferenciakötete.
- MonHistBp** - “Est tu scholaris” Ünnepi tanulmányok Kubinyi András 75. születésnapjára. Monumenta Historica Budapestinensia. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
- MT** - Magyar Törvénytár, Corpus Juris Hungarici. Budapest [Ungarische Gesetze].
- MTCN** - Magyarország tisztii czim- és névtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- NAFD** - Neue Ausgrabungen und Forschungen in Niedersachsen.
- Nature** - Nature. London.

- OH VI** - Opuscula Hungarica VI. Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest.
- OJA** - Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc. United Kingdom.
- Ősrégészeti levelek** - Ősrégészeti levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
- PA** - Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
- PamArch** - Památky archeologické. Praga.
- PAS** - Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
- PBF** - Prähistorische Bronzefunde. München.
- Peuce** - Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
- Potaissa** - Potaissa. Studii și comunicări. Turda.
- PPS** - Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-London.
- Programm Mühlbach** - Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
- PZ** - Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
- QR** - Quaternary Research. University of Washington.
- QSR** - Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal.
- RA** - Revista Arhivelor. București.
- Rațiunea** - Rațiunea. Organ al „Asociației științifice de educație pozitivă” București. București (1911-1914).
- RB** - Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
- RC** - Revista Catolică. București (1912-1916).
- Realitatea ilustrată** - Realitatea ilustrată. Cluj, București (1927-1946).
- REN** - Revue des études napoléoniennes. Paris, France: Libraries Felix Alcan (1912-1924).
- Renașterea** - Renașterea. Organul oficial al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Geoagiului și Clujului. Cluj.
- Revista din Iași** - Revista din Iași. Iași.
- Revista istorică** - Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe. București (1915-1943).
- RHSEE** - Revue historique du sud-est européen. Institut d’Histoire Universelle „N. Iorga”. București (1925-1941).
- RHMC** - Revue d’histoire moderne et contemporaine. Berlin. Paris.
- RI** - Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
- RIR** - Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională - Universitatea București. București (1931-1947).
- RM** - Revista muzeelor. București.
- RREI** - Revue Roumaine d’Etudes Internationales. București.
- RRH** - Revue roumaine d’histoire. București.
- RRHA** - Revue Roumaine d’Histoire de l’Art, série Beaux-Arts. Academia Română. București
- Sargetia** - Sargetia. Buletinul Muzeului Județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
- SAA** - Studia Antiqua et Archaeologica. Institutul de Arheologie Iași. Iași.

Lista abrevierilor

SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice din România. București.
SCIA	- Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică. București.
SCICPR	- Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România. Sibiu.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCN	- Studii și cercetări de numismatică. Institutul de Arheologie București.
Scripta Valachica	- Scripta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii. Târgoviște.
SDT	- Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. Sibiu.
Societatea de mâine	- Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. Cluj (1924-1945).
SMIM	- Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. București.
Social Forces	- Social Forces. Department of Sociology at the University of North Carolina.
SSK	- Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte, Köln. Wien.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComCaransebeș	- Studii și comunicări. Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Locală. Caransebeș.
StComSibiu	- Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare. Satu Mare.
StRI	Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică)
StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
Studia	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Series Geologia-Geografia. Cluj-Napoca.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu. Sibiu.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
SzMMÉ	- A Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. Szolnok.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie și Istorie. Muzeul Regimentului Grăniceresc din Caransebeș. Caransebeș.
Tisicum	- Tisicum. A Jasz-Nagykun-Szolnok megyei muzeumok evkonye. Szolnok.
TR	- Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane. Cluj-Napoca.
Trans.AmPhilos.Soc.	- Transactions of the American Philosophical Society. Philadelphia.

Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tribuna	- Tribuna. Arad (1911-1912).
Történelmi Szemle	- Történelmi Szemle. Magyar Tudományos Akadémia. Történettudományi intézet. Budapest.
TT	- Történelmi Tár. Magyar Történelmi Társulat. Budapest.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	- Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov. Brașov.
Ungarische Jahrbücher	- Ungarische Jahrbücher. Berlin.
Unirea poporului	- Unirea poporului. Blaj (1919-1948).
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
VAH	- Varia Archaeologica Hungarica. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete. Budapest.
Vjesnik	- Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VKT	- Várak. Kastélyok, Templomok. Történelmi és örökségturisztikai online magazin.
WorldArch	- World Archaeology. London.
WPZ	- Wiener Prähistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prähistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
Zborník SNM	- Zborník Slovenského Národného Múzea. Bratislava.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Studia Archaeologica. Muzeul Județean. Arad.